

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Maďaři, minulost a přítomnost

Autor práce: Čestmír Černoorský

Studijní obor: Regionální studia

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: Dr. Mgr. Lubomír Pána, Ph.D.

Katedra: Společenských věd

2009

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Dr. Mgr. Lubomír Pána, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod.....	5
1. Maďarský národ ve střední Evropě.....	7
1.1. Etnické složení Uherska v 19 století.....	7
1.2. Integrita národů střední Evropy	10
2. Maďarská menšina v ČSR a SR.....	12
2.1. Historie maďarské menšiny do roku 1945.....	12
2.2. Maďarská menšina na Slovensku (od 1945 – po současnost).....	14
3. Historické a současné spory.....	17
3.1. Historické spory.....	17
3.2. Současné problémy mezi Slovenskem a Maďarskem	19
4. Národnostní politika	21
4.1. Národnostní politika Maďarska před rokem 1989.....	21
4.2. Národnostní politika Maďarska po roce 1989	22
4.3. Podpora národnostních menšin v Maďarsku.....	25
4.4. Národnostní politika Slovenské republiky.....	29
5. Perspektiva vztahů Maďarů a Slováků	31
5.1. Výzkum postojů Maďarů a Slováků	31
5.2. Další perspektiva vztahů Slováků a Maďarů.....	39
Závěr.....	42
Seznam zkratk.....	44
Seznam použité literatury.....	45
ABSTRAKT.....	48
ABSTRACT.....	49

Úvod

Bakalářská práce se bude zabývat zkoumáním vývoje postavení maďarského národa, jeho vztahem k menšinám a s tím souvisejícím vznikem maďarské menšiny v nově vzniklém Československu. V bakalářské práci jsem rozdělil vývoj postavení maďarské menšiny na Slovensku do dvou period. První perioda začíná vznikem Československa a končí rokem 1945, tedy obnovením Československa v jeho původních hranicích, pokrývá vývoj života menšiny, včetně jejího politického zastoupení. Druhá perioda je zaměřena na období od roku 1945 až do současnosti, věnuje se poválečným událostem a jejich důsledky na život maďarské menšiny.

Hlavní hypotézou bakalářské práce je rozdílnost přístupu k životu menšin, jak v Maďarsku, tak na Slovensku, což může být způsobeno nejenom rozdílným historickým vývojem a okolnostmi, který tento vývoj doprovázely, ale především rozdílným vyústěním v problematice národnostní politiky.

Cílem práce je nalézt a poukázat na rozdíly v právním zajištění menšinových práv v Maďarsku a na Slovensku. Případně vyvodit závěry z rozdílnosti přístupů k dané problematice. Nejdříve popíši sporné situace, které způsobily a také formovaly dané přístupy k menšinám. Následně pak situace, které ovlivnily konkrétní vývoj politiky na Slovensku nejenom v době Československa, ale i po osamostatnění a v Maďarsku. Pro naplnění cíle bakalářské práce a dokázání hypotézy jsem nejprve uskutečnil analýzu dostupné literatury k danému tématu. Využil jsem odbornou literaturu, která pojednává o národnostních menšinách, respektive o maďarské a slovenské národnostní menšině a každoročně vydávané publikace s aktuálními informacemi o daném tématu. Pro zjištění názorových postojů dotčených etnik jsem realizoval výzkum formou dotazníku.

Ve své práci se zabývám, na základě zjištění názorové situace mezi obyvateli na smíšeném území prespektivou vztahů Slováků a Maďarů. Poukazuji možnosti zlepšení vztahů, ale i na situace, které vedou spíše k opaku.

Text je tvořen, kromě Úvodu a Závěru, celkem 5 kapitolami.

První kapitola se věnuje situaci v Uhersku a vztahu vládnoucích vrstev k národnostem, zde žijícím. Zaobírám se zde také problematikou budování národních států, jejich integritou, spojení problémů s menšinami a jejich požadavky na zrovnoprávnění, které jdou proti snaze vládnoucích vrstev v Uhersku o vyřešení etnických problémů pomocí represí.

Druhá kapitola popisuje maďarskou menšinu na Slovensku. Charakter této menšiny, její působení během historického vývoje ČSR, později Slovenska a její vliv na formování politiky vlády na Slovensku.

Třetí kapitola je zaměřena na spory, které provázely vztahy Československa a Maďarska ve válečných letech druhé světové války, reakcemi vůči menšinám, které následovaly bezprostředně po ukončení války a dodnes vyvolávají emoce na obou stranách. Následně rozebírám současné problematické momenty ve vztazích na úrovni menšina - většina a na úrovni mezistátní.

Ve čtvrté kapitole rozebírám právní přístupy Maďarska a Slovenska k menšinám. Popisuji rozdíly v těchto přístupech a jejich vliv na řešení problematiky menšin. V obou zemích je přístup ovlivněn politickou reprezentací a v případě Maďarska je financování menšin spojeno také s ekonomickými problémy. Rozebírám problematiku přidělení kolektivních práv menšinám v Maďarsku spojenou s problematikou maďarské menšiny v sousedních zemích a možnostmi její samosprávy/autonomie.

V páté kapitole se věnuji otázce spojení problematiky situace maďarské menšiny, která ovlivňuje mezistátní vztahy Maďarska a Slovenska. Předkládám analýzu výsledků z výzkumu postojů obou etnik na soužití.

V závěru shrnuji mnou zjištěný stav a získané poznatky, které z mé práce plynou, včetně závěrů provedeného rozboru a analýz.

1. Maďarský národ ve střední Evropě

1.1. Etnické složení Uherska v 19 století

Etnické složení Uherska, jeho jazyková pestrost před rokem 1918 se v odborné literatuře věnuje velké množství publikací, národních historiografií a také v zahraničních odborné literatuře se setkáváme se zkoumáním tohoto tématu. Z velkých publikací, která se zabývá touto problematikou, mohu zmínit publikaci *The peoples of the Eastern Habsburg Lands 1526-1918*.

Situaci etnického složení Uherska popsal svým výrokem Ján Čaplovič, který ve svém komentáři o jazykovém a kulturním bohatství Karpatské kotliny řekl: „ Uhersko je Evropa v malém“.¹

Národnostní smír v rámci Uherska, prošel zatěžkávací zkouškou v podobě jazykové otázky, která se stala po roce 1825 hlavním etnickým problémem. Brzké jazykové zákony zrovnoprávnili postavení maďarštiny, nikoli však ostatních jazyků, na které měli zákony spíše negativní vliv.²

Jazyková otázka a snahy o zrovnoprávnění a autonomii se staly hlavními požadavky národních programů v roce 1848, kdy došlo k bojům mezi národy uvnitř Rakouska. Jazyková rovnoprávnost byla však pouze menším problémem. Skutečným problémem se stal rozpor mezi jednotným národním státem a federalistickou strukturou státu. Objevuje se pojem politický národ, pod toto označení měly být zahrnuty všechny národnosti. Maďaři však ztotožňovali politický národ s Maďarským národem a to ostatní národnostní menšiny odmítaly.

Etnickou strukturu Rakousko-Uherska od vyrovnání v roce 1867 až do roku 1918 ovlivnilo několik následujících faktorů. První řadě to byly přesuny a vystěhovávání obyvatel v rámci Uherska, které vedlo k tomu, že skupiny nemaďarských obyvatel se rychle asimilovaly a přiklonily k maďarskému národu. Dalším faktorem bylo přijetí maďarské identity Židy, kteří se také začali hlásit k Maďarům. Od roku 1890 dochází na popud uherské vlády k akcím na podporu maďarizace. Akce se týkaly zejména veřejné správy, kultury i školství. Školy jiných etnik byly postupně zavírány.³ Kromě řízených akcí uherského státu se na asimilaci podílely také modernizační procesy, industrializace, urbanizace a z toho vycházející migrační přesuny, jak dovnitř, tak mimo Uhersko. Tyto přesuny přispěly k tomu, že lidé v novém prostředí, zejména v

¹ ČAPLOVIČ, J. *Slovaci v Uhersku*. [online] 2008. [cit. 2008-10-11]

² SZEKFU, G. *Iratok a magyar államnyelv*. Budapest, 1926, s. 127.

³ KOVER, G. *Magyarország társadalomtörténete*. Budapest, 2003, s. 247.

převážně maďarském prostředí, byli nuceni přizpůsobit se novému jazyku a kultuře. Etnické skupiny, které postrádaly i církevní autonomii se ocitly pod velkým tlakem, který na ně byl cíleně zaměřen státem prostřednictvím kultury, novin, školství a také veřejné správy.

Konečné postavení jazyka a národností v Uhersku měl zajistit národnostní zákon. Jak by měl tento zákon vypadat se, však soupeřící skupiny dohodnout nedokázaly. Na jedné straně zde byli prosazovatelé jednotného politického národa a na straně druhé to byli přívrženci federalistické koncepce, kteří požadovali zrovnoprávnění 6 národů žijících v Uhersku. Stoupenci asimilační politiky si byli vědomi, že Maďaři v Uhersku představují méně než 50 % populace a úplná asimilace zbytku země by byla nereálná. V té době již vzrůstala síla národních hnutí a to nejen na území Uherska. Na základě silicího národnostního hnutí se dají vysvětlit slova Milana Hodži, který rok před začátkem první světové války řekl, že asimilace ztratila dech a snahy o asimilaci nemaďarského obyvatelstva nemají šanci. Lze tedy zkonstatovat, že celý asimilační proces, který měl za cíl pomadžarštění obyvatelstva Uherska, nebyl úspěšný a byl mnohdy založen na manipulaci dat ve statistikách. Přesto nelze říci, že by národnostní skupiny ve většinových regionech byly schopny vytvořit si v této době autonomní správu.⁴

Důvody, které vedly vedoucí představitele Uherska k asimilačním akcím, můžeme nalézt ve vývoji v minulosti. Maďaři si byli vědomi, že nemaďarské národy využijí šanci k osamostatnění. I proto přistoupili na Rakousko-Uherské vyrovnání, kterým se vzdali části své suverenity jen proto, aby zachovali historické hranice Uherska. Právě obavy z dalšího vývoje byly hlavním důvodem toho, že se maďarská vládnoucí vrstva rozhodla jít cestou omezení demokratizačních procesů. Zastánci uherské celistvosti se domnívali, že na severu Uherska je potřebné omezit používání jazyků národností. Efekt byl však zcela opačný a na základě omezování národnostních jazyků a kultury došlo k odcizení ostatních národů myšlenkou zachování historických Uher.⁵

Národnostní politika státu a nucená asimilace byla důkazem strachu z rozpadu historických hranic Uher. Maďarské vedoucí vrstvy se snažily dokázat a odůvodnit samostatnost Uher, zároveň však omezovali práva národů a bránili ostatním národům k formování vlastního společenství. Svoje činy odůvodňovali skutečností, že pouze

⁴ LAJČÁK, J. *Slovensko a kultúra*. Bratislava, 2007, s. 41.

⁵ BIBÓ, I. *Bída malých národů východní Evropy*. Praha, 1997, s. 178.

Uhersko má pokračující instituce a z toho vyplývající právo na existenci. Ostatní etnika hovoří sice cizím jazykem, ale jsou příslušníky jednotného uherského politického národa.

Rozpad Rakousko-Uherska po první světové válce znamenal, spolu s územními změnami stanovenými v Trianonské smlouvě z roku 1920, těžkou ránu pro jednotu maďarského národa. Na území dnešního Slovenska žilo podle posledního uherského sčítání r. 1910 celkem 2 926 824 obyvatel, mezi nimiž bylo 896 271 (30,6 %) Maďarů. Při prvním československém sčítání r. 1919 žilo na tomtéž území pouze 692 831 Maďarů (23,5 %) a při druhém sčítání r. 1921 už jen 650 597 (21,7 %). V 505 obcích přesahoval poměr maďarského obyvatelstva 90 % a ve 13 městech měli Maďaři většinu. V Bratislavě a v Košicích dosahoval poměr maďarského obyvatelstva téměř 40 %. Navíc na území Podkarpatské Rusi, která byla připojena k Československu, žilo podle sčítání z r. 1910 celkem 597 062 obyvatel, z toho 174 482 Maďarů (29,2 %), ale r. 1921 už jen 102 690 (17,18 %) Maďarů. Téměř tři miliony etnických Maďarů se stalo součástí nově utvořených či rozšířených států jako je Slovensko či Rumunsko.⁶

Po vzniku Československa v roce 1918 se po německé menšině stali druhou nejpočetnější menšinou Maďaři. Jejich osídlení tvořilo v celku souvislý pruh kolem jižních hranic Slovenska a Podkarpatské Rusi. Celkově tvořila maďarská menšina 5 % obyvatel ČSR. Maďaři, kteří mírové smlouvy podepsali k nim měli vážné výhrady. Svoje výhrady zdůvodňovali zejména tím, že československo-maďarská hranice byla uměle vytvořena a násilně se tím přetrhaly staleté hospodářské, ekonomické, církevní i příbuzenské vztahy. Vytvořily se nepřírozené celní bariery a narušily se i dopravní spoje, kulturní styky a odvěká spolupatříčnost Maďarů v Československu i Maďarsku.⁷

Není překvapením, že občané maďarské národnosti žijící na Slovensku, alespoň jejich velká většina, nikdy neuznali legitimitu prvorepublikového Československa. Na druhou stranu nelze zapomenout na politiku československých prvorepublikových vlád vůči národnostním menšinám, která rozhodně nenahrávala příznivějšímu postoji Maďarů k nově etablovanému státnímu útvaru. Ačkoli je národnostní politika v prvorepublikovém Československu obecně považována za jednu z nejvstřícnějších v Evropě, je nutné připomenout několik faktů, které s právě řečeným až tak nekorespondují. Jedná se zejména o skutečnost, že zástupci národnostních menšin (ať už německé, nebo maďarské) se nepodíleli na přípravě československé ústavy, přijaté

⁶KONTLER, L. *Dějiny Maďarska*. Praha, 2008, s. 316.

⁷JOHN, M. *Českoslovákismus a ČSR 1914-1938*. Praha, 1995, s.125.

v únoru 1920. V tomto dokumentu pak bylo Československo označeno jako stát československého národa, tedy kategorie, se kterou se občané maďarské národnosti rozhodně nemohli ztotožnit. Podobně to bylo i s podílem národnostních menšin na přípravě jazykového zákona.⁸

1.2. Integrita národů střední Evropy

Problém, který provází Evropu 19. století a 20. století je že hranice země mnohdy nekoresponduje s etnickými hranicemi, což je markantnější ve střední Evropě. Rakousko-Uhersko je toho příkladem. Snahou vedoucích vrstev v Uhersku bylo toto změnit a docílit zvýšení počtu příslušníků hlásícímu se k maďarskému etniku nad ostatními. S tímto státním vývojem souvisí i národotvorný proces.⁹

Ve střední Evropě, kde většina států měla nadnárodní charakter se tak intenzivní integrační síly nevyvinuly. Jako příklad národa, který se aspoň trochu snažil o integraci byli Němci a to ještě ne v plné míře, německé menšiny byli dlouho rozesety až daleko do Polska, Pobaltí, Uher a Ruska. Velké politické národy západního stylu se ve středovýchodní Evropě nepodařilo vytvořit, ač takových pokusů byla celá řada – nevznikla zde ani uherská ani československá či jugoslávská, dokonce ani sovětská. Národotvorný proces v této části kontinentu i dnes pokračuje. Rakouský národ se ustavil vlastně až po II. světové válce, totéž platí i pro Bosňany, Makedonce, Moldavany a možná i pro stále ještě nedokončený proces rusínsko-ukrajinský.¹⁰

Od počátku 19. století se postupně konstituují malá etnika, jako zcela svébytná, samostatná. Bez národních států, nanejvýš jen s jistou autonomií, nevyvinuly dostatek integračních či asimilačních potenciálů. Důsledkem je existence četných menšin, tento pojem, který se začal obecně používat většinou až po I. světové válce. Příklad nejstarší z nich, židovské, ukazuje dvojkolejnost její vývoje v Uhersku. Na jedné straně odolnou separaci jazykovou a náboženskou, na straně druhé, v souvislosti se složitou občanskou emancipací, schopnosti asimilace a přijímání i maďarské identity. Významnou roli přitom hrály i jiné okolnosti. Řada menšin, které se rozrostly zejména v nových nástupnických státech po roce 1918, patřila v minulosti k národům vládnoucím nebo měla aspoň zvláštní sociální postavení, to je i případ maďarské menšiny, přičemž jejich

⁸HUNČÍK, P. *Maďarská menšina ve Slovenské republice*, in: Gabal, I. a kol. *Etnické menšiny ve střední Evropě*. Praha, 1995, s. 204–218.

⁹BIBÓ, I. *Bída malých národů východní Evropy*. Praha, 1997, s. 179.

¹⁰JOBBÁGY, I. *Nacionalismus v současných dějinách střední Evropy*. Budapešť, 2005, s. 97-102.

integraci do nových států bránilo i zázemí v bezprostředně sousedícím mateřském národě, případně politika podpory, jíž se jim odtud dostávalo.¹¹

I do mezinárodního systému byla po I. světové válce zabudována ustanovení na ochranu menšin před útlakem a odnárodnováním. Po II. světové válce se vývoj obrátil k tendenci menšiny eliminovat. Současná západní demokracie je pak opět negací a má ochranu všech menšin za svou přední úlohu. Ve střední Evropě nebyla přeměna mezinárodního systému z hlediska národních států dokonalá. Fundamentální předpoklad národního státu – jeden národ, jeden stát – nebyl respektován, tvůrci versailleského (1919–1920) a pařížského (1947) mezinárodního systému jej nechtěli a nemohli dodržet.¹²

V nových středoevropských státech zůstaly národní menšiny, které mohly destabilizovat národní, ale i mezinárodní politický systém. Například mezi obyvateli Československa napočítáme v roce 1921 kolem 35 procent národnostních menšin, ale i v ostatních zemích regionu tento počet kolísal mezi 20 až 30 procenty. Po roce 1918 vypracovala Společnost národů mezinárodní systém na ochranu národnostních menšin, z jedné strany aby zabránila jejich násilné asimilaci, z druhé strany aby rozdělila mateřský stát a menšiny. Protože jako ochránce menšin byl pověřen menšinový výbor Společnosti národů, mateřský stát byl z etnických sporů vyloučen. Menšinový systém byl geograficky omezen, protože západoevropské státy a Sovětský svaz nebyly členy tohoto systému. Ani poražené Německo nemuselo podepsat žádné závazky na ochranu menšin.¹³

K největším přesunům národnostních menšin došlo po druhé světové válce. V českém případě to bylo zejména vypořádání se s německou menšinou, jejichž politická reprezentace se aktivně podílela na rozbíjení Československa. Němci se svým počtem tvořili významný podíl populace státu. Problematikou řešení situace s německou menšinou a maďarskou menšinou se musela vypořádat i československá vláda a prezident. Západní velmoci, však požadovali rozdílný přístup k těmto dvou menšinám. V případě Němců byl schválen Československem jejich odsun z českého pohraničí do Německa. V případě Maďarů na Slovensku k tomuto kroku nedošlo a to zejména z rozhodnutí velmocí. Jelikož vysídlení bylo znemožněno, došlo pouze k výměně obyvatel mezi Československem a Maďarskem. Zároveň začal proces tzv. reslovakizace, která umožňovala lidem se znovu přihlásit k slovenské národnosti. Další

¹¹ KŘEN, JAN. *Dvě století střední Evropy*. Praha, 2005, s. 22-28.

¹² BIBÓ, I. *Bída malých národů východní Evropy*. Praha, 1997, s. 180.

¹³ JOBBÁGY, I. *Nacionalismus v současných dějinách střední Evropy*. Budapešť, 2005, s. 89.

akcí, která měla rozmělnit početní stavy maďarské menšiny na jižním Slovensku bylo vysídlení maďarských rodin do českého pohraničí. Tento krok, však nedosáhl svého cíle a část vysídlených se vrátila na Slovensko.¹⁴

2. Maďarská menšina v ČSR a SR

2.1. Historie maďarské menšiny do roku 1945

Maďaři žijí v regionu karpatské kotliny od 10. století, jejich osídlení na jižním Slovensku jsou již po století. Vztahy mezi národy byly poznamenány politikou vedoucích představitelů státu v 19. a 20. století. Maďaři tvořili až do roku 1918 vládnoucí národ v Uhersku. Skončení první světové války, znamenal nejen rozpad Rakousko-Uherska a vznik nových států, ale také vznik menšin v těchto státech. To se týkalo především Maďarů. Konečné hranice Československa respektive Slovenska přinesla až Trianonská smlouva, která určila hranice mezi Československem a Maďarskem.¹⁵

Vznikem československého státu došlo k emigraci 105 tisíc Maďarů do Maďarska. Důvod takové vlny odchodu byla opatření československé vlády, ale také nevěle se ztotožnit s novým státem. Většina lidí, co opustili zemi, patřili k maďarské inteligenci. Neloajalita vůči státu, byla hlavní argument, proč československé úřady odmítaly udělit občanství a chovaly se k maďarské menšině obezřetně. Maďarská menšina podle úřadů sloužila jako nástroj pro ovlivňování ze strany Maďarska.¹⁶

Československá politika vůči menšinám byla rozporuplná. Na jedné straně tady byla ústava z roku 1920, která chránila menšiny před odnárodněním. K vytvoření této ústavy a řešení otázky menšin se stala smlouva z roku 1919, která obsahovala základní práva menšin a jejich ochranu. I přes pozitivní právní zajištění menšin, se politika vůči maďarské menšině jevila negativně. Oblasti s maďarskou menšinou byly kolonizovány bývalými legionáři. Nová situace, která nastala v životech obyvatel maďarské národnosti, způsobovala pocity křivdy a diktátu ze strany velmocí. Maďaři, kteří se předtím identifikovali s rolí vládnoucího národa, se museli srovnat s novou skutečností a identifikovat se do role menšiny. Byla zde vzájemnost s maďarským národem. Tuto vzájemnost podporovala i vláda v Maďarsku. Na jižním Slovensku bylo typické, že vesnice byly přelidněné, obyvatelstvo trpělo nezaměstnaností a nízkou úrovní zdravotnické starostlivosti. To umocňovalo nespokojenost s novým postavením a

¹⁴KOVÁČ, D. *Dějiny Slovenska*. Bratislava, 2007, s. 247.

¹⁵KONTLER, L. *Dějiny Maďarska*. Praha, 2008, s. 493-495.

¹⁶PRAŽÁK, R. *Dějiny Maďarska*. Brno, 1993, s. 187-200.

posilovalo to iredentistické snahy. Od roku 1921 do roku 1930 poklesl počet osob hlásící se k maďarské národnosti o 65 000. Důvod takového poklesu mohl být přirozený návrat osob k původní slovenské národnosti nebo asimilační politika státu.

Československá vláda ve snaze zabezpečit jižní hranici a podkopat mocenské postavení vlastnické vrstvy navrhla zákon, na základě kterého bylo do konce roku 1929 na Slovensku zabráno 28,51% veškeré půdy, což se dotklo 957 vlastníků půdy. Z 325 852 ha zabrané půdy v oblastech obývanými příslušníky maďarské menšiny se do vlastnictví nových majitelů přidělilo 130 205 ha zabrané půdy.

Maďarská menšina měla i po roce 1918 zabezpečeno své národnostní školství v budované soustavě školství na Slovensku. K roku 1926 zde existovalo 695 základních škol s maďarským vyučovacím jazykem a 17 měšťanských škol.

Od počátku vzniku Československa se vytvořilo několik politických stran zastupující maďarskou menšinu. K nejvýraznějším z nich patřili Krajanská křesťansko-socialistická strana a Maďarská národní strana. Kromě těchto stran se příslušníci maďarské menšiny stávali členy i československých politických stran. V roce 1936 došlo na popud Budapešti k sjednocení těchto stran a vytvoření jedné pod názvem Sjednocená krajanská křesťansko-socialistická a maďarská národní strana. V její politice se již objevuje požadavek na přičlenění území obývaného Maďary k Maďarsku.¹⁷

V roce 1938 se Maďarsko snažilo prostřednictvím zahraniční politiky zajistit práva maďarské menšiny a to s ohledem na územní uspořádání, jelikož mnichovská dohoda, která ubrala území Československu, se Maďarů nedotkla a byla využita k požadavkům na území obývaném etnickými Maďary. Československo však k takovému řešení nakloněno samozřejmě nebylo, pouze nabízelo autonomii. Další návrhy předložené maďarské straně, které však splňovaly jen minimální požadavky, byly odmítnuty. Maďarsko se obrátilo na signatáře mnichovské dohody, s tím souhlasilo i Slovensko. Výsledek arbitráže mezi Maďarskem a Slovenskem byl znám 2. 11. 1938 ve Vídni. Představitelé Itálie a Německa informovali československou a maďarskou delegaci. Maďarsko získalo území o rozloze 10400 km² s 860 tisíci obyvateli z toho podle různých zdrojů 504 000 hlásilo k maďarské národnosti, ke slovenské národnosti 272 tisí.¹⁸

¹⁷LIPTÁK, L. *Politické strany na Slovensku 1860-1989*. Bratislava, 1992, s. 312.

¹⁸DEÁK, L. *Viedeňská arbitráž*. Bratislava, 2006, s. 20.

Na území Slovenského státu, který již netvořily části jižního Slovenska, žilo již pouze 65 000 etnických Maďarů. Slovenský stát byl charakterizován klerikálním konzervatismem, nacionalismem a antisemitismem. Maďarská menšina akceptovala slovenskou státnost a nepodnikala žádné kroky k jejímu rozbití. Její požadavky, které předkládala Slovenské vládě, byli reálné a mírné. Politickou reprezentaci Maďarské menšiny ve slovenském sněmu zastupoval pouze jeden poslanec a to János Eszterházy, který byl zároveň předsedou nově vzniklé strany s názvem Maďarská strana. Strana se od začátku působení na politické scéně distancovala od extrémistických a iredentistických akcí. Místo toho prosazovala politiku smířlivosti a skoncování s konfrontací. Maďarská strana ve Slovenském státě nikdy nepřijala ideologii nacismu a bránila se snahám o vytvoření fašistické strany, podle vzoru strany šípových křížů Maďarsku.¹⁹

Vstup maďarských jednotek na území Slovenska byl provázen represemi proti lidem, kteří se zde usadili po roce 1918. U maďarské veřejnosti se vstup vojsk a připojení území setkalo s pozitivním přijetím, jak v Maďarsku, tak u některých obyvatel jižního Slovenska.²⁰ I kvůli tomu byl pro Slovenskou společnost postoj maďarské menšiny důkazem zrady. Což se projevilo i po roce 1945, kdy represe proti maďarské menšině byly slovenskou veřejností brány jako spravedlivé řešení. Důležité je poznamenat, že maďarská strana se bránila snahám o vytvoření strany šípových křížů (fašistů), která by existovala na Slovensku. Maďaři dokonce v roce 1944 po obsazení Maďarska německými vojsky vydali memorandum, ve kterém se distancovali od politiky maďarské loutkové vlády. Československá exilová vláda se však rozhodla vyřešit maďarskou menšinu jejím odsunem stejně, jak to zamýšlela u německé menšiny.

Maďarskou otázkou o vytvoření vztahů k ní přinesl Košický vládní program, který charakterizoval Československo jako zemi Čechů a Slováků. Uznal kolektivní vinu Němců a Maďarů. Občanství bylo ponecháno pouze antifašistům, ostatní případy měly být řešeny individuálně.

2.2. Maďarská menšina na Slovensku (od 1945 – po současnost)

Po skončení druhé světové války se Českoslovenští představitelé se zaměřili na vypořádání s Německou a Maďarskou menšinou, které byly, z jejich pohledu, vinny za rozpad Československa. Plán na vystěhování byl zformulován již v roce 1943, měl se

¹⁹ KOVÁČ, D. *Dějiny Slovenska*. Bratislava, 2007, s. 235.

²⁰ PRAŽÁK, R. *Dějiny Maďarska*. Brno, 1993, s. 230

týkat dvou 2 miliónů etnických Němců a 400 tisíc etnických Maďarů. Zároveň se Beneš a exilová vláda zmiňují i možnosti změny hranic, které byly stanoveny v roce 1920 v Trianonu. V roce 1943 vznikla znovu Slovenská národní rada, která chtěla řešit otázku menšin jejich zrovnoprávněním.

Všechny národy měly mít stejné postavení. Menšiny by své záležitosti řídily samostatně. Beneš v roce prosinci 1943 dosáhl shody se Sověty v otázce území, které připadlo Maďarsku po vídeňské arbitráži, kde byla také shoda v otázce odsunu Maďarské menšiny. Samotná československá emigrace v Moskvě z počátku s Benešem a jeho názory proti menšinám nesouhlasila. To se změnilo od léta 1943, i v emigraci v Moskvě mění svůj názor na Němce. Završením této změny byl Košický vládní program, vyhlášený 5. dubna 1945 v Košicích, který stanovuje proces vytvoření národního státu v okresech, kde měla maďarská menšina většinu, byly zřízeny správní komise na okresní a obecní úrovni v čele s komisaři. Všichni neslovenští občané ztratili své občanství, výjimku tvořili jen lidé, kteří prokazatelně měli protifašistickou minulost. Majetek etnických Maďarů a Němců byl odevzdán národnímu pozemkovému fondu. Velkostatky měli osídlit repatriovaní Slováci z ciziny. Různá vládní nařízení a masové propouštění státních zaměstnanců maďarské národnosti či zavírání Maďarských škol. Způsobila, že už v 1945 Slovensko opustilo 31 000 etnických Maďarů.²¹

Celkové řešení měla přinést Postupimská smlouva, která však stanovila, že Československo má právo jednostranně odsunout, ale o etnických Maďarech se nezmínila. V jejich případě mělo dojít k dohodě mezi Československem a Maďarskem. Dekret prezidenta republiky číslo 33, ze srpna 1945 odebral etnickým Němcům a Maďarům státní občanství, kromě aktivních antifasistů. Byl zde předpoklad, že Němci a Maďaři budou odsunuti pryč z ČSR. V pařížských mírových smlouvách se objevuje usnesení, které zavazuje Maďarsko a Československo k jednání o odsunu etnických Maďarů, konkrétně se mělo jednat o 200 000 lidí. Od roku 1948 měla maďarská menšina v Československu obtížné podmínky. Na odstraňování vojenských škod byli mobilizováni muži ve věku 16–60 let maďarské národnosti. Dekret prezidenta republiky číslo 88 z roku 1945 stanovil povinnost Maďarů pomáhat v českých krajích se sklizní.²²

Po roce 1948, kdy moc v zemi převzali komunisté, se situace Maďarské menšiny do jisté míry změnila. Došlo k zastavení represí vůči maďarské menšině, jejím příslušníkům byl umožněn návrat ze Čech, kde byli deportováni na práce. Tito lidé se

²¹ŠUTAJ, Š. *Maďarská menšina na Slovensku v letech 1945-1948*. Bratislava, 1993, s. 50.

²²CHURANĚ, M. *Postupim a Československo*. Praha, 2001, s. 54.

mohli vrátit do svých domovů, ne však všude to bylo umožněno a to z důvodu, že jejich původní domy byly zabrány a přiděleny Slovákům, kteří byli repatriováni z Maďarska. Začala se také obnova maďarského školství, které bylo do té doby zakázáno. Začal se rozvíjet kulturní a společenské zázemí. Vznikl Csemadok (Kulturní Spolek maďarských pracujících v Československu) a začaly se vydávat knihy v maďarském jazyce.²³

Významný vliv na etnické změny v obcích jižního Slovenska měly hospodářské procesy po roce 1948, industrializace pohltila velké množství lidí, které odešli do míst různých krajů Slovenska, ale i do Čech. Kolektivizace zemědělství vyhnala z vesnic velkou část původního obyvatelstva. V slovenských oblastech v letech 1949-1953 se začala uskutečňovat první etapa kolektivizace realizovat postupně. Obce s většinou obyvatelstva maďarské národnosti většinou vstoupily do družstev již v prvních letech kolektivizace z obavy před dalšími represemi.

Na jižním Slovensku do roku 1961 bylo 95% půdy kolektivizována. Od roku 1970 se zesílily migrační přesuny. Začal odklon od zemědělství a výstavba průmyslových center znamenala změnu způsobu života obyvatel. To bylo i provázáno centrální bytovou výstavbou. Došlo ke změně profesní orientace obyvatelstva a početnosti a etnické skladbě obcí jižního Slovenska.

Celé období od roku 1918 do roku 1989 je charakterizován složitým vývojem maďarské menšiny. I přes to se jí podařilo zůstat soudržnou skupinou s blízkými vnitřními vazbami uvnitř komunity, s propojením na mateřský národ v Maďarsku. Maďarská menšina si zachovala silné etnické uvědomění, což bylo doprovázeno preferencí maďarského jazyka při komunikaci. Orientace na maďarskou kulturu se stala charakteristickým znakem této menšiny.²⁴

Po změně režimu panovalo přesvědčení, že se otevřel prostor pro svobodnou spolupráci mezi postkomunistickými národy a začátek zcela nových vztahů. Překvapením, jež si do té doby nevěděl nikdo představit, se stal nacionalismus, který byl do té doby potlačován stranickou a ideologickou disciplínou. Maďaři vnímali nastolení demokratických změn i jako východisko na řešení existujících etnických problémů, které byly předešlou vládou zakrývány. Na stranickém základě se začaly formovat nejenom organizace a sdružení, které se zabývaly profesní stránkou, kulturou, uměním, ale také mládežnické i zájmové organizace. Z řad maďarské menšiny také začaly vznikat politické strany, které měly vyjádřit etnickou identitu. V roce 1989

²³KISS, J. Postavenie maďarskej menšiny v kontexte česko-slovenských vzťahov (1948-1960). In: *Česko-slovenská historická ročenka 2002*. Brno, 2002, s. 57-74.

²⁴FAZEKAS, J. - HUNČÍK, P. *Maďaři na Slovensku (1984-2004)*. Šamorín, 2008, s. 49.

vzniká Maďarská nezávislá iniciativa, o rok později Maďarské křesťansko-demokratické hnutí. V roce 1991 vzniká Maďarská lidová strana a v lednu 1992 Maďarská občanská strana. Příslušníci maďarské menšiny se s těmito stranami a jejich programy identifikovali a většinou s jejich cíli souhlasili. Velkým přelomem v působení těchto stran se stalo jejich sloučení do jedné strany pod názvem Strana maďarské koalice (SMK). Tato strana se stala významnou součástí na slovenské politické scéně. V období od roku 1998 až do roku 2006 byla SMK součástí slovenské vlády.²⁵

Podle posledního sčítání, které proběhlo v roce 2001, se k maďarské národnosti hlásilo 520528 obyvatel, což je 9,67%. Tím se maďarská strana udržela status nepočetnější menšiny. Pokud srovnáme sčítání lidu z roku 1991 a 2001 došlo u maďarské menšiny k poklesu o 46768 osob, což tvoří asi 1% pokles počtu občanů, hlásících se k maďarské národnosti.²⁶ Důvody lze spatřovat v přirozené asimilaci (smíšená manželství, školní vzdělání).

Maďarská menšina na Slovensku má zajištěnou výchovu a vzdělávání dětí a mládeže v jejich mateřském jazyce. Ze strany státu je maďarská menšina zabezpečena na úrovni předškolních zařízení, základních i středních škol a v současnosti i možností vysokoškolského vzdělání. Jedná se o samostatná zařízení s vyučujícím jazykem maďarským nebo také zařízení, kde existuje při slovenských třídách i maďarské. I přesto je rozdíl v struktuře vzdělanosti významný. Počet osob s vysokoškolským vzděláním je u Maďarů pouze 4% oproti 6% u Slováků.²⁷

3. Historické a současné spory

3.1. Historické spory

Významnou událostí pro maďarský národ, která měla své důsledky v dalších letech a je pociťována i dnes jako velká křivda, byla Trianonská mírová smlouva, jež byla podepsána 4. června 1920 jako důsledek První světové války. Následkem této smlouvy, nově vzniklý maďarský stát měl o 2/3 menší území a o 30% se snížil počet etnických Maďarů. Uzavřením této smlouvy se vytvořily maďarské menšiny v okolních státech. Samotné Maďarsko se stalo téměř homogenním státem, kde nejvýznamnější menšinu tvořili pouze Němci, kteří představovali 6 % populace.²⁸

²⁵IRMANOVÁ, E. *Maďarská menšina na Slovensku a její místo v zahraniční politice Slovenska a Maďarska po roce 1989*, Ústí nad Labem, 2005, s. 246.

²⁶Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2001. Bratislava, 2002, s.16.

²⁷PAUKOVIČ, V. *Minoritné etnické spoločenstvá na Slovensku v procesoch*. Bratislava, 1994, s. 7-45.

²⁸KOTLER, L. *Dějiny Maďarska*. Praha, 2008, s. 270.

Ojedinělou formou řešení Maďarské otázky po druhé světové válce byly deportace Maďarů na práce do Čech, které je v historickém tisku označováno jako nábor pracovních sil. Na základě dekretu o pracovní povinnosti č.88 byli na práci do Čech odvezeni obyvatelé maďarské národnosti, především slabších sociálních vrstev. Maďaři byli zaměstnáváni na českých statcích v pohraničí, ale i ve vnitrozemí.²⁹

Dohoda o výměně obyvatel byla nejdříve Maďarskou stranou odmítnuta a ani mocnosti k tomu netlačily. Ke změně svého postoje Maďarsko dospělo po akcích, které provádělo Československo vůči maďarské menšině. Proto nakonec v naději, že akce ustanou, schválila maďarská vláda dohodu o výměně obyvatel. Československo předpokládalo, že akce zahrne 345 000 Slováků žijící v Maďarsku a 450 000 Maďarů žijící v Československu. Realita byla mnohem menší. Do Maďarska bylo přesídleno 55 487 osob a opačně přešlo 59 774 lidí.³⁰

Nástrojem jak změnit etnickou situaci na jižním Slovensku byla reslovakizace. 17. června 1946 byla vydána vyhláška³¹, podle které se za Maďary nepovažují osoby, které se při sčítání obyvatelstva v roce 1930 přihlásily k slovenské národnosti nebo které se k slovenské národnosti hlásí až dnes, jsou Slovenského původu a nejsou u nich okolnosti, které by je vylučovaly. K reslovakizaci se však nemohly hlásit osoby určené k odsunu, jsou inteligencí a mají bydliště v osídlovaném prostoru jižního Slovenska.

Po návratu z exilu vydal prezident E. Beneš celkem 98 prezidentských dekretů, na Slovensku platilo 52 z nich. Prvním účelovým souborem opatření upravující postavení německé a maďarské národnosti byl tzv. Košický vládní program, deklarovaný E. Benešem designovanou vládou Národní fronty 5. dubna 1945. V návaznosti na něj Slovenská národní rada pokračovala ve vydávání nařízení s platností pro Slovensko. Tato pravomoc byla zformulována v nařízení o zákonodárné pravomoci na Slovensku, výjimku tvořily záležitosti celostátního dosahu, kdy zákonodárnou moc vykonává prezident po dohodě se Slovenskou národní radou.³²

Na Slovensku výrazným způsobem ovlivnil status Němců a Maďarů nařízení SNR č. 33 platné od 15. května 1945 o potrestání fašistických zločinců, zrádců a kolaborantů. Na základě nařízení č. 33 mohli být českoslovenští občané, ale i cizinci odsouzeni, i k trestu smrti za celou řadu zločinů. Na celostátní úrovni měl význam dekret prezidenta republiky č. 33 o úpravě československého občanství³³, který byl

²⁹ŠUTAJ, L. *Prezidentské dekrety Edvárdy Beneše v povojnovou Slovensku*. Bratislava, 2002, s. 92.

³⁰HARAKSÍM, L., *Národnosti na Slovensku*. Bratislava, 1993 s. 15.

³¹ŠUTAJ, J. *Maďarská menšina na Slovensku v letech 1945-1948*. Bratislava, 1993, s. 59.

³²ŠUTAJ, J. *Maďarská menšina na Slovensku v letech 1945-1948*. Bratislava, 1993, s. 53.

³³ŠUTAJ, L. *Prezidentské dekrety Edvárdy Beneše v povojnovou Slovensku*. Bratislava, 2002, s. 70.

vydán v roce 1945. Na základě něj občané, kteří nabyli maďarské či německé občanství od okupační moci, ztratili československé občanství ihned. Ostatní občané maďarské a německé národnosti ztratili občanství, až s platností dekretu.³⁴

Dekret č. 33 se stal nástrojem pro realizaci odsunu Němců. Transformoval teze kolektivní viny. Na základě této skutečnosti byli Maďaři a Němci považováni za kolektivní viníky a vystaveni represím. V případě Němců to znamenalo odsun z Československa. V případě Maďarů k tomu nedošlo a řešilo se to výměnou obyvatel, přesídlováním a reslovakizací. I když se teze kolektivní viny vztahovala bezprostředně na postoje německé a maďarské menšiny v období 1938-1945, tento přístup měl hlubší kořeny. Byl výsledkem přesvědčení, že etnické rozdíly jsou příliš velké a nepřekonatelné.³⁵

3.2. Současné problémy mezi Slovenskem a Maďarskem

Vztah mezi slovenským a maďarským národem lze charakterizovat jako nenásilný, ale přesto se za tisíciletou historii oba národy několikrát ocitly na opačných stranách konfliktu. Situace na etnicky smíšených územích může být považována za mírové spolužití bez náznaků etnicky motivovaného násilí, nepokojů a demonstrací. Vysvětlení, proč jsou etnické vztahy na regionální a místní úrovni relativně pokojné může spočívat v poukázání na dlouhodobě přetrvávající model spolupodílení se na moci v rámci komunální politiky.

Většina obyvatel na smíšených územích je dvojjazyčná a výjimkou nejsou ani etnicky smíšená manželství. Na etnicky smíšených územích jižního Slovenska jsou většinou v rámci politické reprezentace zastoupeny obě etnika a to jak na místní, tak regionální úrovni. Volební zákon do orgánů místní a regionální samosprávy v SR je založen na principu poměrného zastoupení. Maďarská menšina má zastoupení i v obcích na smíšeném území, kde má menšinové postavení.

Vztahy mezi Slováky a etnickými Maďary bývají často prezentovány jako bezproblémové, tento výklad je však velmi zjednodušený. Po pádu komunistického režimu začátkem 90. let 20. století, byl hlavní zdroj etnického napětí zakotvený nikoli na místní či regionální úrovni, nýbrž na úrovni národní politické reprezentace. Zdrojem konfliktů se staly požadavky politické reprezentace maďarské menšiny, které směřovaly

³⁴Dekrety prezidenta republiky Edvarda Beneše. [online]. Praha, 1995-2008

³⁵JECH, K.-KAPLAN, K. *Dekrety prezidenta republiky 1940-1945. Dokumenty*. Brno, 1995, s. 108-109.

k vytvoření kulturní autonomie. Je potřebné zdůraznit, že žádný z požadavků maďarské menšiny neměl vliv na život na smíšených územích jižního Slovenska.³⁶

K utišení situace na úrovni státní politické reprezentace došlo po roce 1998, kdy se součástí vlády stala Strana maďarské koalice, která zastupuje a reprezentuje maďarskou menšinu. Po 8 let, kdy SMK byla součástí vlády se otázka autonomie ztratila z menšinové politické agendy a dosud nebyla obnovena, i když někteří lidé s touto myšlenkou přišli. Ani u maďarské menšiny nemá územní autonomie velkou podporu, jiná otázka je však podpora kulturní a školní autonomie. Účast SMK ve vládě byla zapříčiněna jednak potřebností jejich hlasů, ale také nepřímý vliv EU. Politická reprezentace slovenských stran, do té doby v opozici si uvědomila, že je zapotřebí spolupracovat s SMK a to i z důvodu vzrůstajícího tlaku EU na ochranu práv menšin.³⁷

V letech 1998–2006, kdy byla na Slovensku vytvořena koalice v čele s Mikulášem Dzurindou, jejíž součástí se stala strana maďarské koalice. Vztahy s Maďarskem nebyly bez problémů, ale jejich řešení probíhalo bez přehnaných reakcí.

Na Slovensku patří zahraniční politika a mezinárodní vztahy v řebříčku zájmů občanů až na úplné dno. Je zde však výjimka a to jsou vztahy s Maďarskem. Slovensko – maďarské vztahy byly, jsou a budou na Slovensku především vnitropolitickou otázkou. I v Maďarsku vztahy se sousedním Slovenskem mají jistý vnitropolitický rozměr. Je to především tím, že maďarská menšina na Slovensku, která má přes půl miliónů osob, je úzce spojena s maďarskou otázkou. Všechno, co s touto menšinou souvisí, jak v politické sféře nebo legislativními úpravami jejího jazyka, školstvím, kulturou a regionální rozvojovou činností její politické reprezentace, to vše přináší reakce z maďarské strany, proti krokům slovenské vlády a Národní rady Slovenské republiky.

Pokud bychom dnes hledali nějaké problémy nebo události, které významně zatížily vztahy mezi Slovenskem a Maďarskem, pak kromě sporu o Gabčíkovo-Nagymaros, který byl zděděn z dob komunismu, bychom nepřišli na nic jiného, co by se přímo nebo nepřímo netýkalo maďarské menšiny ve Slovensku. V otázkách jako jsou obchod, příhraniční spolupráce, obrana a bezpečnost vlády v Bratislavě a v Budapešti nacházely společnou řeč. Jakmile se však debata stočila na problematiku národnostních menšin, byl zde okamžitě spor. Maďarský krajanský zákon, slovenský jazykový zákon, slovenské školní učebnice a samosprávní představy části maďarské politické elity,

³⁶FAZEKAS, J-HUNČÍK, P. *Maďaři na Slovensku (1984-2004)*. Šamorin, 2008, s.280-289

³⁷KOLLÁR, M-MESEŽNIKOV, G. *Slovensko 2002*. Bratislava, 2002, s. 305.

potvrzení Benešových dekretů slovenským parlamentem, tyto a mnoho jiných i zdánlivě drobných událostí s etnickým pozadím, jak na Slovensku, tak v Maďarsku, tvořily většinu agendy mezistátních vztahů v posledních 15 letech.³⁸

Pro slovensko-maďarské vztahy byla od samého počátku rizikovým faktorem účast ve vládě Slovenské národní strany (SNS), která po volbách 2006 vytvořila koalici s SMER-SD a LS-HZDS. Důvod obav z účasti SNS ve vládě pramenil z jejích protimaďarských projevů a návrhů, které směřovaly k omezení současných práv menšin a omezení mezistátních vztahů s Maďarskem.

Předseda SNS navrhoval zrušení základní mezistátní smlouvy mezi Slovenskem a Maďarskem, či dokonce odvolat slovenského velvyslance z Budapešti. Tyto návrhy byly předkládány i přes skutečnost, že Maďarsko i Slovensko jsou součástí EU, NATO a oba státy by se měly chovat jako spojenci. Problém samozřejmě není jen v postojích a názorech vedení SNS. Podle politologa Öllöse je problém v chování celé vlády, která demonstruje své pronárodní postoje, spočívající v obhajobě slovenských zájmů vůči Maďarsku a Maďarům.³⁹ Podobná politická situace je i v Maďarsku, kde vládní strana ze stejného politického bloku socialistů. Na druhé straně ale maďarskou vládu netvoří žádná extrémně národnostně orientovaná strana. Vláda Maďarska nepodniká žádné kroky, které by útočily na menšiny, toho se dopouští pouze mimoparlamentní strany snažící se tak zvýšit svoje preference. Rozdílnost přístupů je především v postupech vlády. Vláda na Slovensku řeší problémy spojené s rozhodnutími ministerstev až potom, co nastane problém, který způsobuje nesouhlas u maďarské menšiny a posléze i u maďarské vlády. Pozitivní kroky, které byly učiněny z obou stran, jsou nabourávány slovními výpady, strašením a nepravdivými informacemi o snahách maďarské menšiny a jejich politických reprezentantů.⁴⁰

4. Národnostní politika

4.1. Národnostní politika Maďarska před rokem 1989

V roce 1949 se v Maďarsku dokončil proces sovětizace státních orgánů tak v hospodářství jako i v společenské rovině. Po vítězství komunistické strany v Maďarsku v parlamentních volbách došlo k prosazení vedoucí úlohy jedné masové strany.

³⁸IRMANOVÁ, E.: *Maďarská menšina na Slovensku a její místo v zahraniční politice Slovenska a Maďarska po roce 1989*. Ústí nad Labem, 2005, s. 278-286.

³⁹ČORNÁ, T. *Rozhovor s L. Öllös*. Deník SME. Bratislava, 28.9.2006

⁴⁰CHMEL, R. *Dialóg hluchých ako vyrovnanie*. In: SZIGETI, L. *Slovenská otázka dnes*. Bratislava, 2007, s. 461-470.

Vytvořily se struktury moci, která na různých úrovních řídily a kontrolovaly celou společnost. V této situaci se stát nezabýval otázkou národnostních menšin, nebyla zde ani snaha prosazovat právní úpravy týkající se menšin. Národnostní politika se přizpůsobila všeobecným zásadám sovětské zóny vlivu. Tedy rovnoprávnost národností, ale ve skutečnosti budování fikce národního státu většinového národa.⁴¹

Ústava z roku 1949⁴² definovala pozici národnostních menšin. V článku věnovanému menšinám se hovořilo o rovnoprávnosti všech občanů Maďarska a zároveň se zakazovalo znevýhodňovat skupiny obyvatel podle víry, příslušnosti k národnostní menšině anebo podle pohlaví. Ústava také zakotvila, že Maďarská lidově demokratická republika umožní na svém území všem národnostním menšinám vyučování v jejich mateřském jazyce a zabezpečí možnost zachování jejich kulturního dědictví. V letech 1950 až 1973 vzniklo množství samosprávních, pracovněprávních, vzdělávacích právních norem, které pozitivně ovlivňovaly práva národnostních menšin. K praktickému uplatnění mnohých z nich, však nedošlo.⁴³

Ke snižování počtů příslušníků národnostních menšin dochází na počátku 60 let a to i s tichým souhlasem představitelů těchto menšin. Menšiny si uvědomovaly neodvratnost asimilace maďarskou majoritou. Zrušily se školy s vyučováním v národnostních jazycích, od roku 1961 se prosazovaly školy s dvojjazyčnou výukou a školy s jazykovou výukou, která ani do té doby nezabránila spontánní asimilaci menšin. Ke změně politiky dochází až na základě zhoršující se situace maďarské menšiny v sousedních státech, což vyvolalo tlak společnosti na státní orgány, které na základě něj začali zdůrazňovat úlohu spojení mezi národnostmi a jejich mateřskými krajinami.⁴⁴

4.2. Národnostní politika Maďarska po roce 1989

V Maďarsku i přes ostré politické debaty vládní i opoziční reprezentace se podařilo dohodnout na prioritách v zahraniční politice a ve vztahu k zahraničním Maďarům. V druhém případě se však pohled, jak se má pomáhat zahraničním Maďarům lišil. V 90. letech se v Maďarsku se setkáváme s růstem nacionalismu nejenom u skupin obyvatel, ale také u politiků. Jako velmi nešťastné se hodnotí vystoupení bývalého

⁴¹TAMÁS, K.-TÓTH,A-VÉKES,J. *Tízves a kisbbeségi*. Budapest, 2000, s. 44.

⁴²1000ev.hu, 1949. évi XX. törvény [online]. 2003 [cit. 2008-11-23]

⁴³SAPOSOVÁ, Z.-ŠUTAJ, Š. *Národnostní politika vládnoucích politických stran v Maďarsku a na Slovensku..* Košice, 2006, s. 56.

⁴⁴MORVAY, P. *Menšiny v Maďarsku a maďarská menšinová politika od roku 1918 do současnosti*. Praha, 1999, s. 177-179.

premiéra Antalla⁴⁵, který řekl, že se cítí být premiérem 15 milionů Maďarů, což mělo charakterizovat vztah k Maďarům žijících převážně v sousedních zemích. I přes tento výrok, ze kterého bychom mohli dedukovat, že maďarská vláda bude významně podporovat organizaci maďarské menšiny v zahraničí, se tomu tak nestalo. Významným aktem se stalo podepsání smluv se sousedními státy Maďarska.⁴⁶Smlouvy měly zajistit neporušitelnost hranic a práva menšin. K dodržování smluv pomohly i politické reprezentace maďarských menšin, které se v případě Rumunska a Slovenska staly součástí vlády.

Ústava Maďarské republiky hovoří o tom, že menšiny žijící na území Maďarska jsou státotvorné. Ústava zakotvuje jejich právo kolektivně se zúčastnit na veřejném životě, na ochraně a rozvoji kulturního dědictví, právo používat mateřský jazyk v širokém rozsahu výuky a jméno v mateřském jazyce. O instituci zmocnění, prověřeného správou národnostních menšinových práv, hovoří zákon z roku 1993 číslo LXXIV⁴⁷, který ukládá povinnosti ombudsmanovi. Ombudsman pro menšinové záležitosti přешetřuje nebo dá přешetřit problémy, o kterých se dozví, a na jejich nápravu navrhuje samostatné nebo všeobecné řešení. V roce 1993 přijal parlament zákon číslo LXXVII⁴⁸, ve kterém se zakotvují individuální a kolektivní práva etnických a národnostních menšin na používání jazyka v samosprávě, ve výuce, kultuře a ve veřejném vzdělání.⁴⁹

V kolektivních právech je zakotvené právo menšin na řízení městských a celostátních samospráv. Menšinový zákon obsahuje více mezinárodních prvků, např. uznává v plné míře právo svobody volby identity, a to tak individuálně, jako je kolektivní formou, zaručuje kolektivní práva, která jsou zároveň zárukou individuálních menšinových práv, nabízí možnost pro instituce a jejich organizace zastupovat jejich příslušníky. To se projevuje v menšinových samosprávách, které mají jedinečnou možnost prosazovat svoje zájmy, a tak se jim vlastně zaručuje možnost reprezentovat tyto menšiny. V posledních letech se v zákonodárství Maďarské republiky stále víc uplatňuje menšinové hledisko a rodí se moderní zákony, které z hlediska zaručovaných základních menšinových práv odpovídají aktuálním trendům evropské společnosti. Například zákon o rozhlase a televizi umožňuje přípravu programů a pořadů, které

⁴⁵KOTLER, L. *Dějiny Maďarska*. Praha, 2008, s. 430.

⁴⁶KONTLER, L. *Dějiny Maďarska*. Praha, 2008, s. 430.

⁴⁷Net.joghtar.hu, 1993. évi LXXVII. törvény [online]. 2000 [cit. 2008-11-30]

⁴⁸Net.joghtar.hu, 1993. évi LXXIX. törvény [online]. 2000 [cit. 2008-11-30]

⁴⁹SAPOSOVÁ, Z. *Menšinová vladní politika v Maďarsku po změnách politického systému*. Košice, 2006, s. 102.

zaručují poznávání kultury, života menšin a zpravodajství v jazyce národnostních menšin. Změna trestního zákona z roku 1996 umožňuje právní stíhání trestních činů s rasovým motivem. V nedávné minulosti došlo k změně i mnoha dalších právních ustanovení ve prospěch národnostních menšin.⁵⁰

Zákon o veřejném vzdělání z roku 1993 číslo LXXIX⁵¹, novelizovaný v roce 1996, upřesnil předpisy, umožňující zakládat a provozovat veřejné vzdělávání, které má rozhodující význam pro menšinovou výuku zakotvuje, že v Maďarsku je vyučovacím jazykem maďarština. Národnostní a etnické menšiny mají právo na vyučování v mateřském jazyce. Stát je povinný vytvořit podmínky na vyučování v jazyku menšiny v tom případě, jak o to požádá aspoň osm rodičů žáků národnostní menšiny. Z hlediska dalšího rozvoje menšinové výuky má zákon o menšinách významnou úlohu, protože pro samosprávy menšin zaručuje možnost samostatně rozhodovat také v oblasti vzdělávání. Tyto pravomoci byly zakotveny také v zákoně o veřejném školství po novelizaci zákona o veřejném školství v roce 1996.

Samosprávy s celostátní působností mohou také provozovat vzdělávací instituce. Odborná a finanční stránka při těchto kompetencích ještě není dořešena. Ministerstvo kultury v roce 1997 vydalo nařízení o základních směrech výuky národních a etnických menšin v předškolním a školním věku. Je základním dokumentem, který určuje obsah menšinové výuky, usměrňuje úlohy, týkající se výchovy v mateřském jazyce, dvojjazyčné výuky, resp. výuky jazyka menšin a výuky a jazyka Romů. Zákon číslo CXVII z roku 1996 o národním zpravodajství⁵² ukládá povinnost informovat o životě národnostních a etnických menšin a také maďarské tiskové agentuře. Zákon číslo CXL z roku 1997⁵³ hovoří o ochraně kulturních hodnot, o muzeích a veřejných knihovnách a o veřejném vzdělání. Cílem zákona je pomáhat zachovávat zvyky a kulturně dědictví národnostních a etnických menšin a zabezpečit jejich důstojné rozvíjení. Ke konsenzu v parlamentně zastoupení menšin však nedošlo.⁵⁴

⁵⁰MORVAY, P. *Menšiny v Maďarsku a maďarská menšinová politika od roku 1918 do současnosti*. In: Gabal, I. a kol. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*, Praha 1999, s. 179-183.

⁵¹Net.joghtar.hu, 1993. évi LXXIX. törvény [online]. 2000 [cit. 2008-11-30]

⁵²Net.joghtar.hu, 1996. évi CXVII. törvény [online]. 2000 [cit. 2008-11-30]

⁵³Net.joghtar.hu, 1997. évi CXL. Törvény [online]. 2000 [cit. 2008-11-30]

⁵⁴KRÁSLAN, Š. *Slováci v Maďarsku* [online]. Šamorín, 2007 [cit. 2008-9-30]

4.3. Podpora národnostních menšin v Maďarsku

Na základě ústavy a zákona číslo LIX⁵⁵ z roku 1993 o parlamentním zmocněncovi pro občanská práva se vytvořila instituce parlamentního zmocnění pro menšinová práva a práva etnických menšin. Úlohou ombudsmana je vyšetření záležitostí, které nejsou v souladu s garantovanými národnostními a etnickými právy a předložení návrhů řešení, které by takové rozpory odstranilo. Občané se mohou obrátit na ombudsmana pro menšiny v případech, jako úřady nebo instituce svým konáním, případně nekonáním ohrozili práva menšin anebo existuje možnost takového ohrožení.⁵⁶

Úřad pro menšiny a etnické menšiny s celostátní působností byla jako autonomní instituce vytvořena v roce 1990. Úlohou úřadu je stále vyhodnocení postavení menšin a uplatňování jejich práv. Úřad zároveň připravuje podkladové materiály pro vládní rozhodnutí spojené s takovými právy. Koordinuje vykonané vládní programy, které se týkají menšin, a sleduje vykonané úlohy, které patří do působnosti výkonných státních orgánů. Soustavně konzultuje svou činnost s představiteli menšin a pro tuto úlohu vytváří zároveň institucionální rámce. Systémem menšinových samospráv získaly menšiny žijící na území Maďarska právo na integraci do systému samospráv a tím možnost uplatňovat práva menšin a etnických menšin v dané obci ve veřejných otázkách. Postavením menšinových samospráv a systémem jejich pravomocí se zabírá několik zákonů. Jejich instituce komplikuje fakt, že právo nezakotvuje menšinové samosprávy jako samosprávy s plnou pravomocí. Také menšinová samospráva má formu městských samospráv. K jejím základním charakteristikám patří to, že jde o volenou organizaci, její rozhodnutí je možné přešetřit jen z pravého hlediska, svojí organizaci může sama přetvářet, může se slučovat nebo vytvořit svaz, který disponuje vlastními zdroji a majetkem.⁵⁷

Stát poskytuje menšinám podporu různými způsoby, které rozdělují zdroje na činnost menšin a jejich samoorganizování, zabezpečují také prostředky na jejich programy a finance pro samosprávy a mimovládní organizace. Zdroje pro celostátní samosprávy a pro veřejné nadace ze státního rozpočtu se objevují ve financích ministerstva spravedlnosti, podpora pro místní menšinové samosprávy je zahrnutá do rozpočtu ministerstva vnitra. Zdroje pro podporu menšinových mimovládních organizací a jejich rozdělování navrhuje parlamentní výbor pro občanské a menšinové

⁵⁵Net.joghtar.hu, 1993. évi LIX. törvény [online]. 2000 [cit. 2008-11-30]

⁵⁶SAPOSOVÁ, Z. Menšinová vládní politika v Maďarsku po změnách politického systému, Bratislava, 2004, s. 135-138.

⁵⁷SZALÓ, C. *Národnostní politika v Maďarsku: realita a vize samosprávy menšin*, In: DANČÁK, B.- FIALA, P. *Národnostní politika v postkomunistických zemích*, Brno, 2000, s. 170-180.

práva a pro věrovyznání. Pro menšiny směřují z rozpočtu také prostředky, které jsou určené na jejich vzdělání. Maďarský stát zabezpečuje městským samosprávám, které mají ve svém programu vzdělávání menšin a mají menšinovou vzdělávací instituci, pevně určené procento z veřejných financí. Důležitou součástí rozpočtu, ze kterého jsou podporované menšiny, jsou také veřejné nadace: Veřejná nadace pro podporu národnostních a etnických menšin.⁵⁸

Založením veřejných nadací založila vláda možnost, aby se zástupci menšin mohli prostřednictvím různých společenství ucházet o finanční prostředky. Maďarská nadace národnostních a etnických menšin vznikla na podporu takových činností a programů, které podporují zachování identity domácích menšin a i zachování jejich tradic, jazyka, hmotné a duchovní kultury.

Společným rysem převážné většiny národnostních a etnických menšin v Maďarsku je existence zdvojeného etnického vědomí, které je důsledkem společného života menšin a maďarského národa v rámci jednoho státu během několika desítek let. Jejich vědomí příslušnosti k státu – k Maďarsku, je proto alespoň tak silné, jako vědomí příslušnosti k menšině. Dlouhodobé historické spolužití je vyjádřené jako v zákonech o menšinách. Maďarská republika považovala za důležité, aby mateřské krajiny a mateřské národy přispěly k posílení jazykové kulturní identity svých menšin, žijících na jeho území. Vědomou podporu kultury menšin maďarská vláda nepovažuje jen za úlohu vyplývající z mezinárodních závazků, ale i za národní zájem. Podporuje posílení identity menšin, rozvoj menšinových samosprávních systémů a reálné naplnění kulturní autonomie menšin. Maďarská vláda ve svých vyjádřeních, že chce v menšinové politice nadále pokračovat politikou konsenzu. Tato politika se může uskutečnit jen aktivním zapojením menšinových samospráv a institucí do plnění cílů, jejichž smyslem je zabezpečit práva a svobody menšin žijících na území Maďarské republiky.⁵⁹

Vztah k menšinám v Maďarsku byl významně ovlivněn schválením zákona dne 7. června 1993. Tento zákon upravoval práva národnostních a etnických menšin. Na základě zákona byla založena menšinová samospráva na místní a celostátní úrovni. Z počátku se však samosprávy potýkaly s finančními problémy, které omezovaly jejich schopnost vykonávat své kompetence. Důležitými kompetencemi, které byly dány do rukou samosprávy, bylo právo veta v otázkách národnostního školství. Do této pravomoci bylo zahrnuto i veto ve jmenování ředitele těchto škol. Celostátní

⁵⁸PAULIK, A. *Slováci v Maďarsku v procese transformace* [online]. Šamorín, 2007

⁵⁹FUZIK, J. *Postavení a činnost slovenské menšinové samosprávy* [online]. Šamorín, 2007, s. 19

samospráva je partnerem vlády a parlamentu. Vyjadřuje se k zákonům, které se zabývají menšinami. Ve vzdělávání mají vliv na tvorbu učebních osnov a vydávání učebnic ministerstvem školství. K neméně důležitým nástrojem menšinové samosprávy se stala možnost založit nebo převzít a posléze spravovat vlastní instituce v oblasti školství a kultury. Takto došlo například k převzetí vydávání týdeníku Ludové noviny. K ochraně práv menšin byl založen institut ombudsmana, který aby předešel problémům s financováním, vytvořil se veřejnoprávní nadace pro národnostní a etnické menšiny. Nejdůležitějším krokem pro menšiny se stalo zřízení samostatného vládního úřadu pro národnostní a etnické menšiny. V roce 2005 dochází ke zpřísnění kontroly a navýšení povinností celostátních menšinových samospráv, na druhé straně se zvětšila finanční podpora.⁶⁰

U slovenské menšiny v Maďarsku došlo podle sčítání lidu v roce 2001 k nárůstu osob hlásící se ke slovenské národnosti. Při porovnání počtů příslušníků slovenské menšiny v roce 1990, kdy se k této národnosti hlásilo pouze 10 000 lidí, se dnes situace obrací a dochází k nárůstu až o 70 procent na 17 000 lidí. Charakteristickým rysem menšin v Maďarsku je jejich schopnost integrace v sociální a kulturní oblasti. To se však netýká romské menšiny, která je v odlišném postavení, a v které se shromažďuje mnoho problémů s nezaměstnaností a vzděláním. Problém, který u menšin v Maďarsku přetrvává, je jejich rozložení po celém území, tedy že netvoří územně ohraničenou oblast.⁶¹

Národnostní politika Maďarska a financování celostátní samosprávy menšin je ohrožena zejména nedostatkem peněz. Dochází k omezování výdajů a snižování příspěvků. V Maďarsku jsou na menšinovou politiku rozdílné názory. Existence maďarských menšin ve střední a východní Evropě vede ke dvojí roli Maďarska. To vystupuje jednak v roli vnější domoviny maďarských menšin a jednak v roli národního státu ve vztahu k menšinám.⁶²

Maďarské menšiny v sousedních zemích jsou v jiné situaci než národnostní a etnické menšiny v Maďarsku. Rozdílnost je dána především demograficky, geograficky a také institucionálně. Maďarské menšiny jsou usídleny v enklávách, kde početní stav maďarské menšiny je mnohdy vyšší než většiny. Samospráva/autonomie a její prosazování se objevilo v 90. letech, ale i dnes je samospráva/autonomie prosazována

⁶⁰SZALÓ, C. Národnostní politika v Maďarsku: realita a vize samosprávy menšin. In: DANČÁK, B. - FIALA, P. *Národnostní politika v postkomunistických zemích*. Brno, 2000, s. 183.

⁶¹FUZIK, J. *Postavení a činnost slovenské menšinové samosprávy* [online]. Šamorín, 2007, s. 19-21.

⁶²DANČÁK, B - FIALA, P. *Národnostní politika v postkomunistických zemích*. Brno, 2000, s. 127-142.

některými lidmi například na Slovensku či v Rumunsku. Důležité je ale říci, že i když se mluví u maďarských menšin o samosprávě/autonomii, nepředpokládá to územní autonomii, což je mnohdy zneužíváno nacionalistickými stranami.⁶³

V roce 1995 byl na Slovensku vypracován koncept samosprávy vycházející z decentralizace autority a ochrany jedinců nebo skupin proti intervenci ze strany státu nebo dalších subjektů. Jak by měla menšinová samospráva vypadat, je obsaženo ve starších návrzích představitelů maďarské menšiny na Slovensku. Výchozím principem je provázanost institucionalizace samosprávy menšin s demokratizací a modernizací institucí celé země. Navíc je považováno za žádoucí, aby byla samospráva menšin silná tak, aby mohla reprezentovat kulturní, jazykové, ekonomické a jiné zájmy menšiny a přitom nepůsobila destabilizačním účinkem.

Samotná vize samosprávy se skládá ze 4 následujících elementů. Kulturní autonomie, jako první element, předpokládá demokraticky zvolené samosprávy, kulturních a vzdělávacích institucí menšiny. Tyto samosprávy by měly vlastní rozpočet a výkonný aparát. Zakládaly a spravovaly by školy a další instituce zabezpečující kulturní reprodukci menšiny. S tím úzce souvisí druhý element, což je používání mateřského jazyka. Podle této vize by se vytvořila dvojjazyčná zóna v oblastech, kde menšina žije ve větší míře. V nich by to znamenalo zrovnoprávnění maďarštiny jako úředního jazyka používaného v justici a ve státní administrativě. Třetím elementem je regionalismus v podobě svobodného sdružení obcí za účelem prosazovat a chránit společné lokální zájmy. Posledním elementem je vytvoření střední úrovně státní správy. Okresy a kraje by měly být konstituovány s ohledem na etnické složení obyvatelstva jednotlivých regionů a to z důvodů, že výše zmíněná představa se snaží integrovat samosprávu do institucionálního rámce decentralizace a proto není nutná územní autonomie. Dnes však víme, že tyto vize nebyly na Slovensku naplněny a spíše dochází ke snahám zabránit soustředění regionů do většího celků, kde menšina má většinu.⁶⁴

Je důležité upřesnit terminologii, která je v Maďarsku používána. Instituce samosprávy je střídavě označována jako samospráva nebo autonomie, obvykle v případě menšin žijících v Maďarsku se používá slova samospráva a v případě maďarských menšin slovo autonomie.

⁶³ŠUTAJ, Š. *Národnostná politika na Slovensku po roku 1989*. Prešov, 2005, s. 53.

⁶⁴ÖLLÖS, L. The Authonomy Conception of Slovakian Liberals. In: AGNOS, V. *Autonomy Challenge and/or Solution*. Toronto, 1995, s. 20-30.

Strategie Národnostní politiky Maďarska, v souladu s tehdejšími vizemi představitelů maďarských menšin, podněcuje takový způsob řešení problémů spojených s etnickou celistvostí středoevropských zemí, předpokládá nejen uznání sociální reality etnických skupin, ale i uznání jejich nároků na právní existenci a to garancí jejich kolektivních práv, včetně práva na samosprávu.⁶⁵

4.4. Národnostní politika Slovenské republiky

Národnostní politika Slovenska prošla od roku 1989 až do roku 2004 zásadními změnami. Principy národnostní politiky, kterou byla příslušnost k sociální skupině a podřízenost vedoucí úlohy komunistické strany, byla nahrazena všeobecnými demokratickými principy evropské politiky. V letech 1989-1992 byl hlavním problémem národnostní politiky v Československu vyřešení vztahu Čechů a Slováků, které vyvrcholilo rozpadem Československa a vznikem dvou samostatných států. Realizace národnostní politiky probíhala na základě částečných opatření, která odrážela aktuální vnitropolitický vývoj, reagovaly na cíle zahraniční politiky v souvislosti s členstvím v evropských nadnárodních strukturách.⁶⁶

Samostatnost Slovenské republiky v roce 1993 znamenala osamostatnění národnostní politiky. Do této doby tu byl spíše spor mezi slovenským a českým národem a uznání státotvornosti slovenského národa. Slovensko si muselo definovat svoji státnost a vytvořit samostatnou ústavu. Při její preambuli se však uplatnily principy národní a etnické, i když je zde naznačen i občanský charakter. Po volbách v roce 1994 se objevuje konfrontační politika vlády k menšinám a to zejména maďarské. Slovenská vláda projevovala snahy o integraci se západními strukturami, avšak právě její postoje to brzdily. V čele vlády stál Vladimír Mečiar. Za jeho vlády došlo k největšímu zhoršení situace menšin a to zejména té nejpočetnější, maďarské. Bylo přijato několik zákonů, které způsobily omezení práv menšin. Zákon o státním jazyku zasáhl do rozvoje menšinové kultury, svobody medií a vydávání publikací v jiném než státním jazyce.⁶⁷

K výrazně změně vztahu k menšinám došlo až po volbách v roce 1998, kdy byla vytvořena koalice stran za účasti strany maďarské koalice. Vláda si dala za cíl členství v

⁶⁵GABAL I. *Etnické menšiny ve střední Evropě*. Praha, 1999, s. 56.

⁶⁶SAPOSOVÁ, Z.-ŠUTAJ, Š. *Národnostní politika vládnoucích politických stran v Maďarsku a na Slovensku*. Košice, 2006, s. 77-79.

⁶⁷DOSTÁL, O. *Národnostné menšiny*. In: KOLLÁR, M. - MESEŽNIKOV, G. *Slovensko 2002: Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava, 2002, s. 198-199.

NATO a v Evropské unii, i proto muselo dojít ke změně chování k menšinám. Bylo obnoveno vydávání dvojjazyčné dokumentace ve školách s vyučujícím jazykem menšin a také zvýšení podpory národnostní kultury. I přes účast Strany maďarské koalice ve vládě, nedošlo ke změnám, která tato strana měla ve svém programu.⁶⁸

Preambule Ústavy zůstala stejná a také územní členění samosprávy nespĺnilo očekávání. Národnostní politika vycházela z přijatého Rámcového dohovoru na ochranu práv národnostních menšin⁶⁹ a také Evropské charty regionálních nebo menšinových jazyků.⁷⁰ Menšin se také dotklo několik dalších zákonů upravujících používání jazyka menšin při úředním styku. Bylo vytvořeno několik institucí zabývajících se menšinami. V parlamentu byl v roce 2006 ustanoven výbor pro lidská práva a národnostní menšiny. Podobný výbor existuje i v maďarském parlamentu. Vláda vytvořila funkci podpředsedy vlády pro lidská práva, menšiny a regionální rozvoj. Koordinačním orgánem vlády se stala rada vlády SR pro národnostní menšiny a etnické skupiny, která radí a spolupracuje s ministerstvy a také orgány samosprávy a občanskými zařízeními. Samotná ministerstva si vytvořila orgány zabývajících se menšinami. Příkladem je Odbor národnostního školství Ministerstva školství. Všechny kroky, které nová vláda prosadila, byly vřele přijaty evropskými orgány a jejich postoj, který byl negativní vůči minulé vládě, se změnil.⁷¹

Podle sčítání obyvatelstva k 26. květnu 2001 podíl obyvatelstva hlásící se k maďarské národnosti klesl o 47 000, i přesto maďarská menšina zůstala nejpočetnější menšinou na jižním Slovensku s celkovým počtem 520 528 osob.⁷² Otázka maďarské menšiny a postoje slovenské vlády k jejich řešení se výrazně změnila. Přispělo k tomu zejména působení strany maďarské koalice, ale také snahy o vstup do evropských organizací. Problémy nastaly až mezi Slovenskem a Maďarskem a jeho snahám o podporu maďarské menšiny speciálním zákonem. Samozřejmě zde existovaly i požadavky na zrušení Benešových dekretů či výroky některých představitelů na obou stranách.

⁶⁸KUSÝ, M. *Národnostní politika*. Bratislava, 1999, s. 15-61.

⁶⁹Rámcový dohovor na ochranu práv národnostních menšin. [online] 2005. [cit. 2008-10-11].

⁷⁰Evropská charta regionálních nebo menšinových jazyků. [online] 2005. [cit. 2008-10-11].

⁷¹VAŠEČKA, I. *Národnostná politika v Českej a Slovenskej republike*. In: DANČÁK, B. - FIALA, P. *Národnostní politika v postkomunistických zemích*. Brno, 2000, s. 129-132.

⁷²Sčítání obyvatelov, domov a bytov 2001. Bratislava, 2006, s. 16.

5. Perspektiva vztahů Maďarů a Slováků

5.1. Výzkum postojů Maďarů a Slováků

Výzkum byl proveden s cílem předložit analýzu vnímání národnostních vztahů, spolužití s ohledem na minulost, současnost a perspektivu budoucích vztahů. Výzkum se také zabýval otázkami života maďarské menšiny a problémy s tím spojenými. V druhém menším výzkumu je kladen důraz na postoje Maďarů vůči Slovensku s ohledem na současné problémy ve vztazích Maďarska a Slovenska.

Objektem výzkumu byla slovenská majorita a maďarská minorita žijící ve městě Levice (Nitrianský kraj) a Maďaři žijící ve městě Gödöllő (župa Pest) v Maďarsku.

Výzkumný soubor tvořilo 300 respondentů. Z tohoto počtu bylo 100 zástupců slovenské národnosti a 100 zástupců maďarské národnosti na Slovensku a 100 zástupců maďarské národnosti v Maďarsku. Z hlediska charakteristiky souboru respondentů je potřebné zdůraznit, že jej tvořili zástupci menšiny a většiny s minimálně středoškolským vzděláním. Při výběru vzorku k výzkumu byl uplatněn kvótní výběr z hlediska věku respondentů v jednotlivých věkových kategoriích, které byly předem stanoveny takto (25-34 let, 35-55 let, 55 a více let). Moji snahou bylo zajistit rovnoměrné zastoupení mužů a žen a to, podle možnosti, v dané etnické skupině.

Hlavní metodou, která byla zvolena pro realizaci výzkumu, byl strukturovaný vícepoložkový dotazník. Při konstrukci toho dotazníku jsem dbal na srozumitelnost a věcnost mnou kladených otázek, aby bylo možné identifikovat stanoviska respondentů. V zájmu srozumitelnosti a přesnosti kladených otázek byli otázky doplněny vysvětlivkami, objasňující terminologii a historické události. Z hlediska struktury dotazníku lze konstatovat, že při koncipování jednotlivých otázek byly zohledněny cíle výzkumu. Celkově se počet otázek pohybuje v rozmezí od 5 do 10 otázek, dle zjišťovaného vztahu menšina, většina či mezinárodního vztahů. V dotazníku byly použity všechny typy otázek s možností odpovědi.

Sběr dat se uskutečnil na území Slovenské a Maďarské republiky ve městech Levice, kde maďarská menšina má zastoupení 13 % (sčítání z roku 2001) a ve městě Gödöllő v Maďarsku. Na zjištění výsledků odpovědí jsem použil tabulku s procentuálním zastoupením odpovědí jednotlivých skupin.⁷³

⁷³DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha, 2002, s. 12-37.

Výzkum provedený ve městě Levice na Slovensku

Tab. 1: Jste hrdí na svoji národnost?

	Slováci (majorita)	Maďari (minorita)
Rozhodně ANO	48 %	60 %
ANO	20 %	20 %
Nevím	0 %	0 %
NE	29 %	18 %
Rozhodně NE	3 %	2 %

Zdroj: vlastní

Z tabulky je zřejmé, že hrdost na svou národnost je vysoká u obou etnik. Maďari sice připisují vyšší hrdost své národnosti, ale rozdíl není významný. Rozhodně Ano se vyjádřilo přes 48 procent Slováků a na druhé straně 60% Maďarů

Tab. 2: Události, které podle Vás nejvíce ovlivnily vztahy Maďarů a Slováků

	Slováci (majorita)	Maďari (minorita)
Maďarizace Slováků v Uhersku	45 %	8 %
Trianonská smlouva	4 %	6 %
Vídeňská arbitráž	26 %	6 %
Události spojené s Benešovými dekrety	5 %	80 %

Zdroj: vlastní

Slováci nejčastěji odpověděli, že vztahy ovlivnila maďarizace, která probíhala v největší míře v 19 století. Jako další významnou událost označily Vídeňskou arbitráž, na základě které došlo k okupaci jižního Slovenska a represím vůči Slovákům. Nejméně dle názorů Slováků měli vliv Trianon a Benešovy dekrety.

Zcela jiná situace je v odpovědích etnických Maďarů, kteří uvedli v 80 % všech odpovědí, že zejména Benešovy dekrety nejvíce ovlivnily vztahy Maďarů a Slováků.

Tab. 3: Souhlasíte se zrušením tzv. Benešových dekretů.

	Slováci (majorita)	Maďari (minorita)
ANO	30 %	86 %
NE	70 %	14 %

Zdroj: vlastní

Se zrušením tzv. Benešových dekretů souhlasí výrazná většina Maďarů a to z důvodu pocitu nespravedlnosti. Naopak nesouhlasí 70 % respondentů slovenské národnosti. Lze zkonstatovat, že je zde výrazný názorový rozdíl, která bývá vysvětlován jako reakce na okupaci jižního Slovenska v důsledku Vídeňské arbitráže.

Tab. 4: Souhlasíte s odškodněním Maďarů za tzv. Benešovy dekrety?

	Slováci (majorita)	Maďaři (minorita)
ANO	21 %	71 %
NE	79 %	29 %

Zdroj: vlastní

V souvislosti s hodnocením tzv. Benešových dekretů se Slováci s výrazným přesvědčením se domnívají, že by se neměli omlouvat a odškodňovat Maďarům, kteří byli těmito dekrety postiženi. Na druhé straně pozitivně na tuto otázku odpověděli Maďaři, kteří se naopak domnívají, že je potřebné odškodnit lidi, kterých se prokazatelně Benešovy dekrety dotkly, byl jim zabaven majetek, museli opustit domovy, přišli téměř o všechno a vyhnáním trpěly celé rodiny, včetně žen a dětí.

Tab. 5: Koho považujete za nejvýznamnějšího obhájce Vašich práv?

	Slováci (majorita)	Maďaři (minorita)
Politické strany/strana	23 %	30 %
Orgány samosprávy	20 %	25 %
Matice slovenská/Csemadok	43 %	38 %
NR SR a Vláda	13 %	4 %
Nedovedou posoudit	1 %	3 %

Zdroj: vlastní

Struktura odpovědí byla u obou etnik shodná. Nejčastěji byla u Slováků označena Matice slovenská, poté následovaly politické strany a orgány samosprávy. Maďaři ve svých odpovědích uvedli sdružení Csemadok a politické strany a orgány samosprávy. U Maďarů je také větší rozdíl u NR SR a vlády.

Tab. 6: Jaké jsou podle Vás problémy obyvatel Jižního Slovenska?

	Slováci (majorita)	Maďari (minorita)
Ekonomické a sociální	90 %	80 %
Národnostní / používání mateřského jazyka	2 %	5 %
Dopady rozhodnutí NR SR	3 %	15 %
Nedovedu posoudit	5 %	5 %

Zdroj: vlastní

V současnosti nejsou národnostní problémy významnou otázkou, která by ovlivňovala život. Jako největší problém byly shodně vybrány ekonomické a sociální problémy. Nejvýraznější rozdíl je až v pohledu na vliv dopadů rozhodnutí NR SR. U Maďarů jsou rozhodnutí NR SR vnímána negativněji a to zejména z důvodu, že některá tato rozhodnutí nejsou vnímána pozitivně u maďarské menšiny.

Naopak u Slováků nejsou rozhodnutí NR SR významná, protože se jich bezprostředně nedotýkají.

Tab. 7: Jak byste zhodnotil/a soužití Slováků a Maďarů v Levicích

	Slováci (majorita)	Maďari (minorita)
Velmi dobré	93 %	70 %
Dobré	5 %	25 %
Neutrální	2 %	5 %
Špatné	0 %	0 %
Velmi špatné	0 %	0 %

Zdroj: vlastní

Situace v soužití Slováků s národnostní maďarskou menšinou se jeví u většiny respondentů jako bez problémové a pokládají je za velmi dobré. Respondenti neuvedli žádný případ, kdy došlo k nějakému konfliktu, který by vztahy a soužití poškodil.

Tab.8: Považujete mezistátní vztahy Slovenska a Maďarska za dobré?

	Slováci (majorita)	Maďari (minorita)
Ano	5 %	8 %
Ne	95 %	92 %

Zdroj: vlastní

Téměř všichni respondenti bez rozdílu národnosti se shodli na tom, že vztahy států nejsou dobré a měly být řešeny bez emocí, dialogem. K tomuto hodnocení přispěly

jistě i incidenty na jižním Slovensku, kdy slovenská policie zasáhla proti maďarským fotbalovým fanouškům a na druhé straně v Maďarsku otevřená vystoupení Národní gardy proti menšinám a přistěhovalcům. K zhoršením vztahů také přispívají projevy politické reprezentace na obou stranách z národně orientovaných kruhů.

Tab. 9: Kdo je hlavním viníkem špatných mezistátních vztahů?

	Slováci (majorita)	Maďaři (minorita)
Slovenská strana-vláda a parlament	20 %	65 %
Maďarská strana-vláda a parlament	65 %	10 %
Obě strany mají stejný podíl	15 %	25 %

Zdroj: vlastní

V posuzování viníků špatných vztahů došla obě etnika ke stanovisku, že za špatné vztahy mohou vlády obou zemí a politici. Rozdíl je pouze v tom, že každá národnost označuje za viníka vládu a parlament té druhé strany. Je zde však také skupina respondentů, kteří vidí vinu v obou stranách. To by mohlo naznačovat, že v obou skupinách jsou lidé, kteří už jsou politickými zápasy znechuceni a vinu kladou politikům obecně

Tab. 10: Souhlasili byste se vznikem menšinové samosprávy, která by se zabývala věcmi týkající se života menšiny.

	Slováci (majorita)	Maďaři (minorita)
Ano	14 %	95 %
Ne	86 %	5 %

Zdroj: vlastní

Slováci k takovému kroku nevidí důvod, a proto se ve většině vyjádřili negativně. Naopak Maďaři by uvítali orgán, který by řešil a spravoval věci, týkající se života menšin.

Výzkum provedený ve městě Gödöllő v Maďarsku

Tab. 11: Měl by maďarský stát podporovat Maďary za hranicemi?

	Maďaři
Ano	84 %
Ne	15 %
Nevím	1 %

Zdroj: vlastní

V Maďarsku je z ústavy povinnost starat se i o Maďary v zahraničí. Zřejmě z tohoto důvodu většina Maďarů odpověděla, že by stát měl podporovat etnické Maďary v sousedních zemích. Avšak z důvodu horší ekonomické situace se 15% respondentů vyjádřilo negativně, jedná se především o respondenty, kteří si myslí, že by podpora měla být zabezpečena z jiných než státních zdrojů.

Tab. 12: Události, které podle Vás nejvíce ovlivnily vztahy Slováků a Maďarů?

	Maďaři
Maďarizace Slováků v Uhersku	9 %
Trianonská smlouva	7 %
Vídeňská arbitráž	10 %
Události spojené s Benešovými dekrety	74 %

Zdroj: vlastní

Za události, které nejvíce v odpovědích dominovaly, byly události, které se týkaly druhé světové války a poválečného uspořádání světa. Právě poválečné řešení otázek národnostních menšin se bytostně dotklo mnoha etnických Maďarů.

Tab. 13: Považujete současné vztahy mezi Maďarskem a Slovenskem za dobré?

	Maďaři
Ano	15 %
Ne	85 %
Nevím	5 %

Zdroj: vlastní

S ohledem na různé vyhlášení představitelů slovenské strany, který útočí proti Maďarům, či schvalování proklamací o potvrzení Benešových dekretů a tedy i

kolektivní viny, které Maďaři jednoznačně odmítají, přinášejí reakce a tedy i poškození vztahů a to se projevilo i u 85 % respondentů.

Tab. 14: Souhlasíte s postojem maďarské vlády i opozice vůči slovenské straně při řešení dosavadních sporných rozhodnutí?

	Maďaři
Ano	95 %
Ne	5 %
Nevím	0

Zdroj: vlastní

Maďaři se v otázce postojů politické reprezentace v Maďarsku výjimečně shodují a to v 95% odpovědích. I když podporovatelé opoziční strany v Maďarsku by byli tvrdší v postojích. V Maďarské společnosti je shoda o vládní podpoře vůči maďarským menšinám a tedy i podpoře proti krokům, které mohou změnit postavení maďarské menšiny v negativním směru.

Tab. 15: Kdo je podle Vás viníkem špatných vztahů?

	Maďaři
Slovenská strana-vláda a parlament	80 %
Maďarská strana- vláda a parlament	5 %
Obě strany mají stejný podíl	15 %

Zdroj: vlastní

Z odpovědí vyplývá, že názory obou národů jsou do jisté míry ovlivněny příslušností k danému etniku. Maďaři se jednoznačně staví za odpověď, že viníkem špatných vztahů je slovenská strana a to zejména díky sporným rozhodnutím, které slovenská strana provádí s dopady na maďarskou menšinu. Příkladem jsou učebnice pro školy s vyučujícím jazykem maďarským. Jen 15 % respondentů se vyjádřilo, že viníkem jsou obě strany.

Hlavní zjištění a poznatky uvedených ve výzkumu spolužití obyvatel národnostně smíšených oblastí jižního Slovenska, respektive ve městě Levice a Gödöllő především zkoumání postavení, vzájemných vztahů a problémů spolužití Slováků a Maďarů žijících na Slovensku a vztahů mezi Slováky a Maďary žijících v Maďarsku, je možné shrnout takto. V souladu s mnohými výzkumy, které byly do této doby uskutečněny, i můj výzkum zjistil, že vztahy obyvatel slovenské a maďarské národnosti

obývající jižní Slovensko jsou převážně dobré, až velmi dobré, tomu odpovídá i převažující pozitivní hodnocení kvality těchto vztahů a soužití, jak Slováci, tak Maďary.

Hodnocení vztahů na mezistátní úrovni jsou podle Maďarů v Maďarsku, viděny negativně. Pozornost si však také zaslouhuje vývoj některých skutečností, které občané maďarské národnosti s porovnáním s výzkumy v roce 2001 shledali jako méně pozitivní. To se týká možnosti hovořit svým mateřským jazykem na úřadech nebo spokojenost Maďarů s orgány místní samosprávy a také i nižší hodnocení kvality vzájemných vztahů s Maďarskem a spolužití na Slovensku. Za své nejvýznamnější obhájce přitom Slováci, žijící na jižním Slovensku, pokládají Matici slovenskou, politické strany, vládu SR. Na druhé straně Maďaři vidí obhájce svých práv a zájmů ve spolku Csemadok, ve Straně maďarské koalice a v orgánech samosprávy. Úlohu těchto svých reprezentantů a obhájců svých práv, Slováci a Maďaři posuzují velmi podobně.

I přesto velká část obyvatel jižního Slovenska jejich působení a vliv na utváření národnostních vztahů a soužití obyvatel, buď nedokáže posoudit, anebo si ho vůbec neuvědomují. Slovenský a maďarský jazyk, komunikace v těchto jazycích, podle mého zjištění v současnosti nepatří mezi nejvýznamnější problémy soužití Slováků a Maďarů na jižním Slovensku. To je způsobeno vstřícností lidí a také schopností Slováků v oblastech s většinou obyvatel maďarské národnosti mluvit maďarsky doma, v obchodech nebo v zaměstnání. Naopak ve městě jako jsou Levice, hovoří příslušníci maďarské menšiny se spoluobčany slovensky. Obyvatelé maďarské národnosti se přitom nepřestávají hlásit ke svému mateřskému jazyku a usilují s ním komunikovat na úřadech a na veřejnosti.

Národnostní problémy v současnosti nepatří mezi nejvýznamnější problémy obyvatelů jižního Slovenska. Naopak mezi aktuální problémy obyvatel na Slovensku patří ekonomické a sociální problémy, především nezaměstnanost, vysoké ceny potravin a služeb. Přes všechno, co vyplynulo z výzkumu, není možné národnostní vztahy a soužití Slováků a Maďarů na jihu Slovenska, ale i vztahů na mezinárodní úrovni, považovat za skutečnosti, kterým se už není potřebné věnovat se zvýšenou pozorností. Mnoho zjištěných skutečností ukazuje, že postavení, vztahy a soužití občanů slovenské a maďarské národnosti, ale také vztahy příhraniční, jsou utvářeny událostmi a konáním politiků v minulosti i v současnosti.

Soulad názorů Maďarů na Slovensku a v Maďarsku na dějiny a spolupatřičnost menšiny a mateřské země je zde velká. Slováci považují svoje spoluobčany na jižním

Slovensku, maďarské národnosti za výrazněji se hlásící ke své národnosti, za soudržnější, ale i méně tolerantní k občanům jiné národnosti. Maďaři naopak mnoho těchto charakteristik přisuzují občanům slovenské národnosti. Týká se to především upřednostňování občanů své národnosti a aktivnější přístup ve svých záležitostech.

5.2. Další perspektiva vztahů Slováků a Maďarů

Maďarská menšina je integrovanou součástí slovenské společnosti. Postavení menšiny a i vzájemný vztah mezi ní a slovenskou většinou je výsledkem historického vývoje. Proto je celkem logické, že právě neznalost dějin nebo nesprávná interpretace dějin, je hlavním zdrojem existujícího, ale i možného budoucího napětí. Ne vždy, však zdrojem napětí je racionální skutečnost. Vztahy Slováků a Maďarů jsou ovlivněny různými předsudky a mýty, které se přenášejí do politiky a do životů občanů obou států.⁷⁴

V historickém vývoji má velký význam období první Slovenské republiky, kdy se rozvinul politický systém a státní režim, který se zásadně odlišoval od režimu předešlého, ale i následujícího. Jednalo se o totalitní režim, který zasahoval do všech společenských vztahů. Během trvání první Slovenské republiky se odehrálo několik klíčových historických událostí a procesů, jejichž realizace nebo interpretace podnítila vznik konfliktních bodů ve vztahu slovenské většiny a maďarské menšiny. Bez jejich identifikace a následujícího zhodnocení nebude možné ukončit přeměnu současné společnosti.⁷⁵

Slovenská republika a Maďarská republika mají problémy při budování multietnického a multikulturního státu tak, aby nebyly poškozeny zájmy většiny. Na Slovensku bylo již možné vidět naději a úspěšné řešení problémů. To se do jisté míry změnilo po nástupu nové vlády v roce 2006 a vytvoření nových problémů s etnickým pozadím. V současnosti je zcela nepředstavitelné, aby se na Slovensku přijaly nadstandardní kroky jako je změna preambule ústavy nebo snížení 5 % klauzule potřebné pro vstup do národní rady pro politické strany reprezentující národnostní menšiny. Dnes je v národní radě pouze Strana maďarské koalice. V Maďarsku žádná menšinová strana zastoupení v parlamentu nemá a to i přes fakt, že účast menšin v parlamentu je zakotvena v ústavě.

⁷⁴MARKO, A. - MARTINICKÝ, P. *Slovensko-maďarské vztahy : história a súčasnosť vo faktoch*. Bratislava, 1995, s. 137.

⁷⁵OLEJNÍK, M. *Vztahy slovenskej a maďarskej komunity na Slovensku v období prvej ČSR a po roku 1989- rozdiely a podobnosti*. s. 139.

Podle politologa L. Öllösa⁷⁶ si současné vládní strany na Slovensku vytvořily v maďarské menšině svého nepřítele. Boj proti ní se může tedy, i přes zhoršené vztahy, ještě vyostřovat. Na druhé straně se objevují i pozitivní kroky od slovenské a maďarské vlády. Jedná se především o odevzdávání ocenění ministry zahraničních věcí, ke zlepšování vztahů mezi národy, která mohou vyvolávat pozitivní ohlasy u veřejnosti. Důležité je také společná jednání na politické úrovni ve Visegrádské čtyřce a ekonomická spolupráce.

Vztahy mezi Maďarskem a Slovenskem jsou ovlivňovány pohledem na minulost a také situací maďarské menšiny na Slovensku. Pokud vlády budou chtít upokojit vztahy a vyřešit problémy, budou muset mezi sebou jednat i o situaci maďarské menšiny a o opatřeních, které jsou na Slovensku prosazována a vyvolávají v Maďarsku vlnu odporu. A to se samé bude potřebné řešit i v Maďarsku, kde kvůli finančním problémům dochází k omezení financování menšinové samosprávy Slováků a právní normy mnohdy ani nejsou uvedeny v reálném životě.

K jednání a dialogu vyzývají i intelektuálové z řad občanů maďarské národnosti na Slovensku. Shodují se, že současná situace není dobrá a vztahy mezi Slovenskem a Maďarskem jsou na nedůstojné úrovni, vzhledem na členství obou států v Evropské unii. Vyzývají na hledání řešení konkrétních problémů a to za účasti všech stran, jichž se problém dotýká. Zdůrazňují, že je potřebné vést dialog. Jako povzbudivé označují současnou snahu o dialog na politické úrovni. Maďaři na Slovensku si však myslí, že neustálé volání slovenské politické reprezentace po jejich loajalitě vůči Slovenské republice je neadekvátní až urážející. Naopak volají po tom, aby se slovenští představitelé chovali loajálně vůči nim, tedy občanům Slovenské republiky. Výroky, kterých se dopouští představitelé vládní strany, či dokonce prezident, nejsou dobrým příkladem snahy o dobré spolužití.

Je také nutné připomenout, že od roku 1989 žádný politik na Slovensku nevyzval maďarskou menšinu a jiné menšiny, aby žily tak, aby jim na Slovensku bylo dobře, používaly svůj jazyk, rozvíjely svou kulturu, podílely se na veřejných věcech a byly rovnoprávnou součástí slovenské republiky. Žádný představitel slovenské politické reprezentace nevyjádřil jasnou podporu menšinám v naději, že se touto podporou slovenská společnost sama obohatí. Místo toho občané maďarské národnosti na mnohých místech raději přestávají hovořit svým mateřským jazykem.

⁷⁶ČORNÁ, T. *Rozhovor s L. Öllös.* Deník SME. Bratislava, 28.9.2006

Velmi zarážející skutečnosti, přinesl průzkum společnosti Open Society Fund, který se konal mezi žáky osmých a devátých tříd.⁷⁷ Podle tohoto průzkumu nemá přes 40 procent žáků kladný vztah k Maďarům. Dokonce více než 63 procent žáků si přeje, aby Maďaři mluvili svoji mateřskou řečí pouze doma. Reakce ministra školství Jána Mikolaje (SNS) byla však potvrzením postoje této strany vůči maďarské menšině. Ministr označil za postoj žáků za logické a oprávněné přání. Samotní autoři průzkumu byli tímto průzkumem zaskočeni a zdůraznili, že důvodem takových postojů žáků jsou samotní politici a způsob, jak Maďary prezentují v médiích. Důležitým zjištěním však je, že čím více žáci poznávají menšiny, tolerance k nim roste.

⁷⁷HAVRANOVA, H. *Slovenské děti odmítají maďarštinu*. Hospodářské noviny. Praha, 15.9.2008

Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce, který jsem si stanovil, bylo analyzování přístupů vlád k řešení problematiky spojené s menšinami. Z mých zjištění vyplývá, že nejvýznamnějším subjektem, který ovlivňuje vztahy mezi národy a jejich soužití, je politická reprezentace, která se podílí na utváření právních norem, ovlivňujících život obyčejných lidí.

Lze zkonstatovat, že na politiku vztahů k menšinám má vliv konkrétní složení vlády, tedy stran, které mají po vyhraných volbách výkonnou moc.

Maďarská menšina na Slovensku a problematika s ni spojená je součástí zahraniční politiky maďarské republiky. Maďarsko proto, i z těchto důvodů, reaguje na všechny kroky slovenské vlády a parlamentu, které se dotýkají maďarské menšiny. Otázkou však je, jakých forem používá maďarská vláda při prosazování podpory maďarské menšiny na Slovensku.

Maďarská menšina je stabilizovaná a integrovaná součást slovenské republiky a i přes klesající počet osob hlásících se k maďarské národnosti, je stále, podle oficiálních statistik, nejpočetnější menšinou. Její podíl na moci během 8 let je spojen s pozitivně hodnocenými ekonomickými změnami a se vstupem do EU a NATO. Prosazování požadavků ve prospěch maďarské menšiny bylo však složité a mnohé se, i přes účast ve vládě, nepodařilo prosadit.

Výzkumné otázky zkoumaly rozdílnost názorů na historické události z minulosti a současné spoluzití. Na základě získaných poznatků popsaných v bakalářské práci lze vztahy Slováků a Maďarů hodnotit vcelku pozitivně. I přes rozdílné pohledy na minulost. Jako příklad lze uvést pohled na Benešovy dekrety. Maďaři jsou jasně proti těmto dekretům a přes 86% z nich by bylo pro zrušení. Přes 70% Slováků zrušení odmítá.

Maďarsko má legislativu, kterou lze charakterizovat jako liberální. Uznáním menšinám byla poskytnuta kolektivní práva, a tím i možnost založit si svou samosprávu i s potřebnými kompetencemi. Slovenská menšina má teoreticky a právně zajištěné možnosti se rozvíjet a udržovat svoji kulturu i jazyk. Hlavní současný problém není v právním zajištění menšin, ale s financováním samospráv. Se současnou ekonomickou situací souvisí také vzrůstající projevy okrajových, či extremistických skupin, které se snaží získat podporu u maďarské veřejnosti tvrdými slovními reakcemi na události na Slovensku.

Slovensko naproti tomu poskytuje pouze individuální práva. Menšinová politika je ovlivňována politickými subjekty u moci a politickými rozhodnutím představitelů vlády a samospráv. Lze však konstatovat, že na Slovensku se od roku 1998 do roku 2006 neuplatňovaly zákony, které by negativně dopadaly na život maďarské menšiny. Vyjimku tvořilo období před rokem 1998, kdy bylo přijato několik zákonů s negativním dopadem na menšinu. Maďarská menšina je soustředěna a geograficky rozmístěna na jihu Slovenska, má vliv na komunální politiku a má také zastoupení na parlamentní úrovni.

Při analýze jsem došel k závěrům, jež mohou vést k zlepšení vztahů a vyvarování se konfliktním situacím, kteří vytvářejí problémy i na mezistátní úrovni. Důležitým faktorem, který by měl vést k dobrým trvalým vztahům, by měla být účast maďarské menšiny na všech politických úrovních. Participace obou etnických komunit na spravování věcí veřejných nebo spolupodílení se na moci v případě Slovenska poměrně silnou tradici na místní a regionální úrovni. Osobní a pravidelné kontakty příslušníků obou etnických skupin právě v regionech vytvářejí větší společenskou důvěru mezi politiky komunálními, než mezi politiky na celostátní úrovni. Na celostátní úrovni se mechanismus spolupodílení se na moci uplatňoval jen v době osmileté vlády Mikuláše Dzurindy. Po volbách v roce 2006 tento mechanismus zanikl. Po zkušenostech s uplatňováním spolupodílení se na moci na místní úrovni a osmi letech spolupráce ve vládě a parlamentu na celostátní úrovni, by institucionální zapojení menšin do řízení věcí veřejných mohlo sloužit jako protiklad řešení založených na principu etnické autonomie, která je zdrojem napětí mezi Slováky a Maďary.

Střídající se vlády v Maďarsku a na Slovensku jsou do jisté míry hlavními problémy mezi oběma státy. Národně orientované vlády s prvky nacionalismu způsobují napětí při řešení sporů, které se objevují v souvislosti se životem maďarské menšiny. V letech 1998-2006 i přes spory, které zde byly, došlo k jejím řešením nakonec klidným způsobem. Důvodem byla příznivá politická situace v obou zemích, kde nevládly nacionalistické vlády. Od roku 2006 je však situace opět komplikovanější přítomností nacionalistické SNS ve vládě Roberta Fica, což je zdrojem napětí.

Seznam zkratek

CSEMADOK - Maďarský společenský a kulturní svaz na Slovensku

EU - Evropská unie

FIDESZ - Svaz mladých demokratů - Maďarská občanská unie

LS-HZDS - Lidová strana - Hnutí za demokratické Slovensko

MSZP - Maďarská socialistická strana

NATO - Severoatlantická smluvní organizace

NR SR - Národní rada Slovenské republiky

SNS - Slovenská národní strana

SMK- Strana maďarské koalice

SMER-SD - Smer- sociální demokracie

SDKÚ-DS - Slovenská demokratická a křesťanská unie-Demokratická strana

SZDSZ - Svaz svobodných demokratů

Seznam použité literatury

Literální zdroje

1. BIBÓ, I. *Bída malých národu východní Evropy*. Praha: Doplněk 1997. 614. s. ISBN 80-85765-85-3
2. ČORNÁ, T. *Rozhovor s L. ÖLLÖS*. Bratislava: Petit press, 28.9.2006.
3. DEÁK, L. *Viedeňská arbitráž*. Bratislava: Matice slovenská, 2006. 454 s. ISBN 80-7090-795-9
4. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 374 s. ISBN: 978-80-246-0139-7
5. DOSTÁL, O. *Národnostné menšiny*. In: Kollár, M. - Mesežnikov, G. Slovensko 2002: Súhrnná správa o stave spoločnosti. Bratislava: IVO, 2002. 240 s. ISBN 80-88935-407
6. DANČÁK, B. - FIALA, P. *Národnostní politika v postkomunistických zemích*. Brno: Masarykova universita, 2000. s. 316 ISBN: 80-210-2388-0
7. FAZEKAS, J.-HUNČÍK, P. *Maďari na Slovensku (1984-2004)* Šamorin: Forum inštitut pro výzkum menšin, 2008. 493 s. ISBN 978-80-89249-16-9
8. GABAL, I. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. 1 vyd. Praha: G plus G, 1999. 341 s. ISBN 80-86-103-23-4
9. HAVRANOVA, H. *Slovenské děti odmítají maďarštinu*. *Hospodářské noviny*. Praha: Economia, 15.9.2008.
10. HARAŠÍM, L. *Národnosti na Slovensku*, Bratislava: Veda, 1993. 200 s. ISBN 80-224-0247-8
11. Hunčík, P. *Maďarská menšina ve Slovenské republice*. In: Gabal, I. a kol. *Etnické menšiny ve střední Evropě*. G plus G, 1999. 341 s. ISBN 80-86-103-23-4
12. CHMEL, R. *Dialóg hluchých ako vyrovnanie*. In: SZIGETI, L. *Slovenská otázka dnes*. Bratislava: Kalligram, 2007. 600 s. ISBN 80-7149-865-3
13. CHURANĚ, M. *Postupim a Československo*. 1 vyd. Praha: Libri, 2001. 190 s. ISBN : 80-7277-062-4
14. IRMANOVÁ, E. *Maďarská menšina na Slovensku a její místo v zahraniční politice Slovenska a Maďarska po roce 1989*. Ústí nad Labem: Albis International, 2005. 316 s. ISBN 80-86067-67-X.
15. JOBBÁGY, I. *Nacionalismus v současných dějinách střední Evropy*. 1. vyd. Budapešť: CES, 2005. 120 s.
16. JOHN, M. *Čechoslovakismus a ČSR 1914-1938*. 1 vyd. Praha: Baroko, 1995. 423 s. ISBN 80-85642-20-4
17. JECH, K.- KAPLAN, K. *Dekrety prezidenta republiky 1940-1945*. 2. vyd. Praha: Doplněk, 2002. ISBN 80-7239-115-1
18. KISS, J. *Postavenie maďarskej menšiny v kontexte česko-slovenských vzťahov (1948-1960)*. In: Česko-slovenská historická ročenka 2002. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 356 s. ISBN 80-210-3021-6
19. KONTLER, L. *Dějiny Maďarska*. 1. vyd. Praha: NLN, 2005. 613 s. ISBN 978-80-7106-616-3
20. KOVÁČ, D. *Dějiny Slovenska*. 2. vyd. Bratislava: NLN, 2007. 394 s. ISBN 80-7106-267-7
21. KOVÉR, G. *Magyarország társadalomtörténete*. 1 vyd. Budapest: Osiris Kiádo, 2003. 247 s. ISBN 978-96-3389-389-0

22. KŘEN, J. *Dvě století střední Evropy*. 1.vyd. Praha: Argo, 2005. 1110 s. ISBN 80-7203-612-2
23. KUSÝ, M. *Národnostní politika*. Bratislava: IVO, 1998. 61 s. ISBN 80-88935-00-8
24. LAJČÁK, J. *Slovensko a kultúra*. 1. vyd. Bratislava: Q111, 2007. 173 s. ISBN 80-8909-235-2
25. LIPTÁK, L. *Politické strany na Slovensku 1860-1989*. 1. vyd. Bratislava : Archa, 1992. 312 s. ISBN 80-7115-029-0
26. MARKO, A.- MARTINICKÝ, P. *Slovensko-madarské vzťahy: história a súčasnosť vo faktoch*. Bratislava: Signum, 1995. 345 s. ISBN 80-96733-32-X.
27. MORVAY, P. Menšiny v Maďarsku a maďarská menšinová politika od roku 1918 do súčasnosti. In: Gabal, I. a kol. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*, Praha: G plus G, 1999. s. 341 ISBN 80-86-10326-23-4
28. OLEJNÍK, M.. Vzťahy slovenskej a maďarskej komunity na Slovensku v období prvej ČSR a po roku 1989 – rozdiely a podobnosti. In: ŠUTAJ, Š. *Národ a národnosti na Slovensku*. Prešov: Universum, 2005. 134 – 135 s. ISBN 80-89046-28-2
29. PAUKOVIČ, V. *Minoritné etnické spoločenstvá na Slovensku v procesoch*. Bratislava: Veda, 1994. 157 s. ISBN 8022404055
30. PRAŽÁK, R. *Dějiny Maďarska* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1993. 297 s. ISBN 80-210-0699-4.
31. SÁPOŠOVÁ, Z.-ŠUTAJ, Š. *Národnostní politika vládnoucích politických stran v Maďarsku a na Slovensku*. Košice, 2006, 227 s.
32. SZEKFU, G. *Iratok a magyar államnyelv*. Budapest, 1926. 127 s.
33. ŠUTAJ, Š. *Maďarská menšina na Slovensku v letech 1945-1948*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 1993. 196 s. ISBN-10-80-224-0209-5
34. ŠUTAJ, Š. *Národnostná politika na Slovensku po roku 1989*. Prešov: Universum, 2005. 227 s. ISBN-10 80-89046-30-4
35. TAMÁS, K.-TÓTH,A-VÉKES,J *Tizves a kisbbségi*. Budapest: NEKT, 2003. 456 s.
36. VAŠEČKA, I.. *Národnostná politika v Českej a Slovenskej republike*. In: DANČÁK, B. - FIALA, P. *Národnostní politika v postkomunistických zemích*. Brno: Masarykova universita, 2000. 230 s. ISBN 80-210-2388-0

Elektronické zdroje

1. 1000ev.hu, 1949. évi XX. törvény [online]. 2003 [cit. 2008-11-23]. Dostupný z <<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8365>>
2. ČAPLOVIČ, J. *Slovaci v Uhersku*. [online]. Bratislava: Zlatý fond SME, 2006-2008. [cit. 2008-10-11]. Dostupné z <http://zlatyfond.sme.sk/dielo/861/Caplovic_Slovaci-v-Uhorsku/1>
3. Dekrety prezidenta republiky Edvarda Beneše [online]. Praha: Psp, 1995-2008 [cit. 2008-11-25]. Dostupné z <<http://www.psp.cz/docs/laws/dek/>>
4. Evropská charta regionálních nebo menšinových jazyků. [online] 2005. [cit. 2008-10-11]. Dostupný z <Dostupný z <http://www-8.mensiny.vlada.gov.sk/index.php?ID=469>>
5. FUZIK, J. *Postavení a činnost slovenské menšinové samosprávy* [online]. Šamorín: FIPVM, 2007 [cit. 2008-11-25]. Dostupné z <http://www.foruminst.sk/publ/disputa/11/disputa11_jan-fuzik1.pdf>

6. KRÁSLAN, Š. *Slováci v Maďarsku* [online]. Šamorín: FIPVM, 2007 [cit. 2008-11-25]. Dostupné z <http://www.foruminst.sk/publ/disputa/11/disputa11_stefan-kraslan.pdf>
7. MESEŽNIKOV, G. *National populismus in Slovakia* [online]. Bratislava: IVO, 2008 [cit. 2008-11-25]. Dostupné na internetě z <http://www.ivo.sk/buxus/docs//publikacie/subory/National_populism_in_Slovakia.p>
8. Net.joghtar.hu, 1997. évi CXL. Törvény [online]. 2000. [cit. 2008-11-30]. Dostupný z <http://net.joghtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700140.TV>.
9. Net.joghtar.hu, 1996. évi CXVII. Törvény [online]. 2000. [cit. 2008-11-30]. Dostupný z <http://net.joghtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700140.TV>.
10. Net.joghtar.hu, 1993. évi LXXIX. Törvény [online]. 2000. [cit. 2008-11-30]. Dostupný z <http://net.joghtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700140.TV>.
11. Net.joghtar.hu, 1997. évi LXVII. Törvény [online]. 2000 [cit. 2008-11-30]. Dostupný z <http://net.joghtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700140.TV>.
12. Rámcový dohovor na ochranu práv národnostních menšin. [online]. 2005. [cit. 2008-10-11]. <Dostupný z <http://www-8.mensiny.vlada.gov.sk/index.php?ID=469>>
13. ÖLLÖS, L. *The Autonomy Conception of the Slovakian Liberals*. In: AGNOS, V. *Autonomy Challenge and/or Solution*. [online]. Toronto: MCP, 1995. [cit. 2008-11-30]. Dostupný z <<http://www.hungarianhistory.hu/lib/autonomy/aut07.htm#Heading3>>
14. PAULIK, A. *Slováci v Maďarsku v procese transformace* [online]. Šamorín: FIPVM, 2007. [cit. 2008-11-25]. Dostupné z <http://www.foruminst.sk/publ/disputa/11/disputa11_antal-paulik.pdf>

ABSTRAKT

ČERNOHORSKÝ, Č. Maďaři, minulost a přítomnost: *bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2008. 49 s.
Vedoucí bakalářské práce: Dr. Mgr. Lubomír Pána, Ph.D .

Klíčová slova: Maďaři, maďarská menšina, slovenská menšina, národnostní politiky, Slováci

Bakalářská práce pojednává o národnostní politice od počátku 19. století do současnosti. V práci je řešen přístup Maďarska a Slovenska k řešení otázek menšin ve svých zemích. Popsány a rozebrány jsou problematické otázky z minulosti, které ovlivnily současné slovensko-maďarské vztahy. Cílem práce bylo nalézt souvislosti, poukázat na rozdílný přístup k řešení problematiky národnostních menšin a poukázat na názory obyvatel Maďarska a Slovenska s ohledem další perspektivy vztahů.

ABSTRACT

ČERNOHORSKÝ, Č. Hungarians, past and present: *Bachelor thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2008. 49 p.
Supervisor: Dr. Mgr. Lubomír Pána, Ph.D .

Key words: Hungarians, Hungarians minority, Slovaks minority, National minority policy, Slovaks

The Bachelor thesis deal with national policy since the early in 19 th. century to present In work is analyzed access of Hungary and Slovakia to national minority questions in their countries. There are described and analyzed problematic questions from past which suggested current Slovak-Hungarian relationships. The purpose of bachelor thesis was finding of conjunctions refer to different access to solving of national minority problems and refer to views of Hungary and Slovakia inhabitants with regards to next perspective of relations.